

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

**Genderové stereotypy a rozdělení domácích prací
v současném manželství**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Geraldina Palovčíková, CSc.

Vypracovala:
Kateřina Schinerová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Genderové stereotypy a rozdělení domácích prací v současném manželství“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Praze dne 24. 3. 2011

.....
Kateřina Schinerová

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Geraldině Palovčíkové, CSc., za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Kateřina Schinerová

Obsah

Úvod.....	2
TEORETICKÁ ČÁST	4
1. Feministické hnutí	4
1.1 Počátky feminizmu u nás	5
1.2 Volební právo žen.....	6
1.3 Současné feministické hnutí	9
2. Základní pojmy	11
2.1 Gender a genderová socializace.....	11
2.2 Stereotypy v současné společnosti.....	13
2.3 Stereotypy v partnerských vztazích a v rodině	15
3. Česká rodina a měnící se gender role	20
3.1 Proměny české rodiny po roce 1989.....	22
3.2 Slučitelnost rodinné a profesní role	25
3.3 Participace žen a mužů na domácích pracích	32
PRAKTICKÁ ČÁST	37
1. Stanovení hypotéz	37
2. Průzkum zaměřený na dělbu práce mezi mužem a ženou.....	39
3. Vyhodnocení výsledků a interpretace průzkumu	40
3.1 Statistické vyhodnocení otázek dotazníku.....	40
3.2 Interpretace průzkumu a shrnutí výsledků.....	62
Závěr	65
Resumé.....	67
Anotace	68
Seznam použité literatury.....	70
Seznam příloh	72

Úvod

Pojem gender popisuje rozdíly psychologické, sociální, historické a kulturní. Je proměnlivý a velice tvárný. Je záležitostí naší individuality, součástí naší identity a zároveň sociálního světa, který určuje, co je ženské a co je mužské. Proces osvojování si mužské a ženské role, tzv. genderových rolí, patří do celoživotního procesu začleňování se člověka do společnosti; tento proces nazýváme socializací. Jedná se o adaptaci jednotlivců na prostředí, ve kterém vyrůstají a žijí.

Genderové stereotypy jsou předsudečné představy o tom, jak se mají ženy a muži chovat, jak mají vystupovat, jaké mají zaujímat role v tradičních společenských institucích, jako jsou rodina, manželství (partnerství) a rodičovství. Snaží se ženy a muže udržet v určitých rolích, které jim společnost přisoudila, ale pro mnohé jsou spíše překážkou.

Přestože na tuto problematiku upozorňovali představitelé českého ženského hnutí a odborníci, kteří se zabývají otázkami genderové rovnosti, již v průběhu 90. let, genderovými stereotypy se naše společnost začala ve větší míře zabývat teprve v době přípravy České republiky na vstup do Evropské unie. I když se naším vstupem do tohoto společenství některé diskriminace a nerovnosti odstranily, stále některé z nich zůstávají zakořeněné v našich myslích i každodenních činnostech, aniž si to uvědomujeme. Možná že nastupující generace mladých lidí bude mít lepší výchozí pozice pro odstranění nerovností mezi muži a ženami. Jedním z důvodů, které k tomuto kroku určitě přinutí i muže, je, že i oni začínají cítit vliv tohoto znevýhodnění, např. při posuzování svých schopností při výchově dětí. Dnešní mladá generace je díky internetu a možnosti cestování po celém světě daleko kosmopolitnější a má větší přístup k informacím „západního světa“, než tomu bylo např. u mé generace. Což také hraje velkou roli v jejich rozhodování a názorech týkajících se soužití s druhým pohlavím.

Cílem mé bakalářské práce je charakterizovat některé pojmy související s genderovými stereotypy v naší současné společnosti, ukázat spojitosti mezi feministickým hnutím ve světě a v naší republice, osvětlit vývoj ženského hnutí za jejich práva a s tím související stereotypní postoje mužů a žen k rovnoměrnému rozdělení práce v domácnosti a v zapojení žen do pracovního procesu. Také představuji

některé možnosti, které dnes ženy mají k tomu, aby mohly sladit domácnost a své zapojení do společenské placené práce. Prostřednictvím svého průzkumu se snažím ukázat, jakým způsobem se k tomuto problému staví jednotlivé generace s odlišným stupněm vzdělání a různým místem bydliště. Dále se pokouším analyzovat jednotlivé názory a postoje mužů a žen k otázkám genderových nerovností.

Svoji bakalářskou práci jsem rozdělila do dvou základních částí, do teoretické a praktické. První kapitola teoretické části odkrývá historii feminismu v základních rysech, věnuje se také počátkům feministického hnutí u nás a rozkrývá jeden z nejdůležitějších pilířů ženského hnutí – boj za volební právo žen ve světě i u nás. V další části se věnuji současnému feministickému hnutí.

Druhá kapitola definuje základní pojmy, jako jsou gender a genderová socializace, obsahuje jejich výklad a spojitost s feministickým hnutím. Dále se zamýšlím nad stereotypy v současné společnosti, nad zažitými představami o „správném“ a „přirozeném“ chování jedinců na základě jejich příslušnosti k pohlaví. Neméně důležitou částí této kapitoly je představení problémů, které se týkají stereotypů v partnerských vztazích a rodině.

Ve třetí kapitole se pokouším nastínit funkci rodiny v průběhu historického vývoje, její význam pro socializaci jednotlivých členů rodiny a její roli v kontextu moderní doby. Popisují zde problematiku slučitelnosti rodinné a profesní role žen a jaké možnosti skloubit rodinu a svoji profesi jim naše společnost dává. Jelikož se zaměstnání stalo důležitou součástí života žen, věnuji pozornost také spravedlivějšímu rozdělení práce v domácnosti.

V praktické části bakalářské práce je představen průzkum pomocí dotazníkového šetření v různých částech České republiky, který je zaměřený na rozdělení domácí práce v současném manželství. Jednotliví respondenti byli selektováni náhodným výběrem tak, aby vzorek respondentů byl dostatečně reprezentativní. Na získaných poznatcích chci ukázat, u jaké věkové kategorie přetrvávají genderové stereotypy a zda výše dosaženého vzdělání a místo bydliště ovlivňují tradiční rozdělení rolí v rodině.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Feministické hnutí

Feminismus je název pro komplex filozofií, sociálních teorií, politických hnutí a ideologií, jejichž cílem je výzkum a potírání jevů, které lze považovat za projevy a součást utlačování ženského pohlaví. Proto je lepší hovořit spíše o feminismech v množném čísle. Jednotlivé proudy feminismu mohou stát proti sobě či se navzájem mohou vylučovat.¹

Kdybychom chtěli psát dějiny ženské emancipace tak, aby byly historicky doloženy, museli bychom je začít starověkým Římem. Mužská reakce na svobodomyšlné projevy žen byla ostrá: když nepomohly pokuty, byly i ženy z nejvznešenějších rodin vypovídány do vyhnanství, aby nedávaly špatný příklad. Avšak již v tehdejší době mohly nemajetné římské ženy pracovat např. jako švadleny, porodní báby, kojné, kadeřnice, písařky či vychovatelky. Nikdy ale nepracovaly např. v oblasti práva. Majetné ženy mohly spravovat svůj vlastní majetek a pro tento účel zaměstnávaly správce, tzv. procuratora. Také v renesanční době měly ženy středních vrstev možnost pracovat v některých oborech, o které muži jevíli jen malý zájem, např. obchodovaly na tržištích s kořením, šily a prodávaly punčochy apod.²

Hnutí za ženskou emancipaci se začíná v Evropě šířit v době Francouzské revoluce, kdy se demokratické principy začínají prosazovat v celé společnosti. Tento fenomén vzbudil zájem řady žen, jež chtěly zrovnoprávnit své postavení a prosadit své myšlenky a zájmy. Jednou z největších bojovnic za ženská práva v této době byla Olympe de Gouges, která reagovala na slavnou Deklaraci lidských práv (Deklarace práv muže a občana z roku 1789) a napsala Deklaraci práv ženy a občanky. Tato deklarace obsahovala požadavky na ochranu ženy. Olympe byla přesvědčena, že ženy se rodí stejně svobodné jako muži a jsou si s nimi naprosto rovné. Chtěla garanci rovných práv ve všech oblastech života. Bohužel tato myšlenka byla na tehdejší dobu velmi

---

¹ *Femin.blog.cz* [online]. 19. srpna 2008 [cit. 2010-10-24]. Historie feminismu. Dostupné z [www:femin.blog.cz](http://www.femin.blog.cz).

² MATOUŠEK, O.: Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: SLON, 1993. ISBN 80-901424-7-8, s. 17-18

pokroková a neměla velkou naději na úspěch. Revoluce se ideově ujali muži ovlivnění myšlenkami J. J. Rousseaua, který srovnání rolí muže a ženy naprosto odmítal. Olympe de Gouges byla později obviněna z touhy po moci a z opomenutí ctností, které náležejí k jejímu pohlaví, a proto popravena. Následně byla ženám zakázána účast na jakémkoli politickém hnutí. Také v Americe je počátek feministického hnutí spojen s revolucí (1775–1783) a ani tady nebylo prosazování pokrokových myšlenek žen jednoduché.

1.1 Počátky feminismu u nás

Své právo volit dnes považujeme za samozřejmost. Se stejnou samozřejmostí si svobodně hledáme partnera, práci, bydlení, studujeme na univerzitách, zakládáme konta, řídíme auta nebo polykáme antikoncepční pilulky. Většině z nás se nelíbí, když mužský kolega dostává za stejnou práci více peněz, naopak by se nám líbilo, kdyby v politice a na vedoucích pozicích bylo více žen, aby se manžel více věnoval dětem a aby péči o potomstvo dokázala společnost náležitě uznat. A přesto, když se dnes u nás použije výraz feminismus či feministka, řada lidí si do tohoto pojmu promítne představu spojenou s ženou „mužatkou“, která s klasickým obrazem ženy nemá nic společného. Opak je často pravdou. Z čeho tento odpor vlastně pramení? Většinou z neznalosti. Českým zemím se totiž, navzdory nebývalému úspěchu profeministických myšlenek během národního obrození a za první republiky, úplně vyhnula tzv. druhá vlna feminismu, která hýbala světem v dobách, kdy u nás vládl komunistický režim. Ten vlivný myšlenkový proud do českého prostředí vůbec nepustil, což se snadno zjistilo při návštěvě Státní knihovny, kde v roce 1990 nebylo možné najít jedinou feministickou publikaci.³

V 1. vlně feminismu, která nastává v poslední třetině 18. století, šlo především o zakotvení základních politických, občanských a lidských práv žen v zákonech. Nejdůležitějším cílem pro ně bylo získat volební právo a možnost studovat na gymnáziích a vysokých školách. První dívčí gymnázium ve střední Evropě tzv. Minerva, na jehož založení se podílela Eliška Krásnohorská, vzniklo v Praze roku 1890 a umožňovalo složit studentkám maturitu a teoreticky pokračovat na dalším vzdělávacím stupni. Toto gymnázium bylo velmi populární a v pozměněné podobě

---

³ FORMÁNKOVÁ, L., RYTÍŘOVÁ, K.: *ABC feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004. ISBN 80-903228-3-2, s. 169

existuje dodnes. Díky tomuto úspěchu se zvyšoval tlak žen na vládu, na níž požadovaly možnost dalšího studia na vysokých školách. V roce 1897 bylo absolventkám Minervy povoleno pokračovat ve studiu na filozofické a později také na lékařské fakultě. Ostatní akademické obory se ženám zpřístupnily až po vzniku samostatného Československa.⁴

Další velmi důležitou postavou této vlny v Čechách byla Magdalena Dobromila Rettigová, která vedla soukromou školu pro dívky, především z chudších vrstev. Vyučovala zde domácí a ruční práce a podněcovala je k četbě českých autorů. Také založila mimo jiné nadaci pro studium chudých dívek v Litomyšli.

Pozadu nezůstávali ani někteří osvícení muži jako Karel Slavomil Amerling, z jehož podnětu byla založena první veřejná dívčí škola. Studentky ve věku 5-18 let zde získávaly vzdělání jak praktické, tak klasické. Bohužel tento ústav musel být kvůli velkému zadlužení po několika letech uzavřen. Dalším významným mužem byl Vojtěch Náprstek, který založil Americký klub Dam (1865) jako volné sdružení českých žen. Tento spolek si kladl za cíl, aby se každá členka v případě potřeby nebo nutnosti byla schopna sama uživit. Zabýval se také charitou a podporou nových strojů, které usnadňovaly domácí práci. Podobné kluby vznikaly po celé republice například v Brně, Olomouci nebo Plzni.⁵

1.2 Volební právo žen

Boj za volební právo žen představuje jeden ze základních pilířů 1. vlny feminismu. Oficiálně byla občanská práva a svobody přiznána všem lidem. Podle nich jsou si všichni rovni a mají stejné možnosti. Skutečnost byla ale úplně jiná, tato práva se týkala pouze mužů, kteří byli v té době považováni za samostatně uvažující osobnosti a nemuseli se nikomu podřizovat. Tím se začala ještě více prohlubovat nerovnost mezi mužem a ženou ve společnosti. Ženy byly naprosto závislé na vůli mužů, nemohly samostatně rozhodovat o svém životě, vzdělání, natož vlastnit majetek.

Za této situace se ženy jak v Americe, tak Evropě začaly bouřit a tlačit na společnost svými požadavky. Jejich hlavním cílem bylo získat volební právo. Cesta

---

⁴ *Ženská práva jsou lidská práva* [online]. 2005 [cit. 2010-10-24]. Historie feminismu. Dostupné z [www: <zenskaprava.ecn.cz>](http://www.zenskaprava.ecn.cz).

⁵ *Ženská práva jsou lidská práva* [online]. 2005 [cit. 2010-10-24]. Historie feminismu. Dostupné z [www: <zenskaprava.ecn.cz>](http://www.zenskaprava.ecn.cz).

k vytyčenému cíli ale rozhodně nebyla jednoduchá. Například ve Velké Británii prosazovaly ženy svá politická práva intenzivně od roku 1869 a byly známy svým radikálním způsobem propagace svých požadavků. Na získání volebního práva si musely ale počkat až do roku 1928, např. ve Švýcarsku bylo volební právo ženám přiznáno až v roce 1971.

V českých zemích se ženy začaly více zajímat o svá volební práva až na přelomu 19. a 20. století. Nejaktivnější ženská organizace, která prosazovala politická práva, Výbor pro volební právo žen, byla založena v roce 1905. V čele tohoto výboru stály Marie Tůmová a Františka Plamínková. Dalším významným krokem v boji českých žen za svá práva bylo zvolení spisovatelky Boženy Vikové–Kunětické do českého zemského sněmu v roce 1912. Jednalo se o první zvolení ženy do zastupitelského orgánu ve střední Evropě. Nově vzniklé Československo přiznalo volební právo ženám v roce 1918, což byl na tehdejší dobu velmi pokrokový čin.

První světová válka ukázala, že ženy byly schopné plně zastoupit muže, kteří válčili na frontě, v rodině i zaměstnání. V tomto čase přistoupily další země k zavedení všeobecného volebního práva i pro ženy (Rakousko, Německo, USA, Turecko a další). Nástup světové ekonomické krize a nástup fašismu v 30. letech 20. století měl bohužel za následek oslabení aktivit ženského hnutí v Americe i celé Evropě.

Ve 30. letech přibývalo vysokoškolsky vzdělaných žen, ať to byly právničky, lékařky či vědkyně. Za 2. světové války ženy prokázaly své schopnosti ve veřejném životě a dokázaly plně zastoupit muže v jejich původních profesích. Po válce ale došlo k velkému hospodářskému růstu v západních zemích, a ten měl za následek, že muži byli opět schopni své ženy a rodiny uživit, takže žena byla nucena se vrátit zpět do domácnosti. Samozřejmě v tom hrála svoji roli i snaha o navrácení sebevědomí mužům. Vracela se tak měšťanská představa, že štěstí ženy spočívá v péči o děti a manžela, ale tentokrát se vztahovala i na vysokoškolsky vzdělané ženy. Tato situace byla velmi komplikovaná, objevily se i návrhy na opětovné omezení přístupu žen k vysokoškolskému vzdělání.⁶

K mohutnému vzednutí 2. vlny feminismu došlo především díky nevyrovnanosti mezi formální rovnoprávností žen a mužů a reálným stavem společnosti. Po úspěšném

---

⁶ KAMPICHLER, M.: Reflexe k tématu genderových studií na pozadí feministického rozvoje. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2006, č. 2. ISSN 1213-0028. s.1–6

odstranění viditelných legislativních překážek se do centra zájmu feministek dostaly skrytější příčiny stále nerovného postavení žen. Jednalo se o kulturní vzorce společnosti, jazykových struktur, mechanismů reprodukce genderových (rodových) stereotypů, otázky intimního života, sexuality apod. Masové podoby nabyla tato vlna po roce 1968 v souvislosti s hnutím hippies. Ženské hnutí se brzy z hippies vyčlenilo a zformovalo svůj vlastní proud. Mezi úspěchy, které ženské hnutí v počátku 2. vlny feminismu dosáhlo, patří např. větší kontrola nad svým tělem, právo na potrat a přístup ke všem profesím. Díky tomu, že ženy již měly přístup ke vzdělání, přesunulo se feministické hnutí na akademickou půdu, kde se také začal vyvíjet nový vědní obor – studium ženského a později i mužského problému. Druhá vlna přinesla nová témata a přístupy.

Další významná linie druhé vlny feminismu je psychologická, zejména to, jak v sobě neseme své mužství nebo ženství. Už Sigmund Freud přišel s myšlenkou, že pohlavní identita, tj. to, čemu říkáme mužství a ženství, není vrozená, ale že ji nabýváme socializací.

Tato vlna se také více zaměřuje na ženu, zcela nově je tematizována ženská „subkultura“, ke které mj. patří léčitelsví. Od sedmdesátých let dvacátého století se také začínají pěstovat studia muže. Předmětem zájmu se stává i jeho identita v jiných rolích než veřejných (otcovství, partnerské vztahy apod.). Feminismus usiluje o nové sblížení veřejné a soukromé sféry a odmítá omezení platná v minulosti. Druhá vlna nepojednává jenom o rovnosti žen a mužů, ale i o jejich rozdílnosti. Jejím hlavním požadavkem je „rovnost v rozdílnosti“, to, aby „jiný“ neznamenal vždy zároveň horší nebo lepší.⁷

S touto vlnou souvisí také několik významných jmen a jejich díla. Jedná se o Simone De Beauvoir a její studii *Druhé pohlaví*, kde se pokouší analyzovat, proč ženy v různých kulturách i historických etapách byly vždy považovány za méně významné pohlaví. Další významnou postavou tohoto období je Betty Friedan a její práce *Ženská mystika*. Popisuje zde zkušenost amerických žen, které za druhé světové války plně zastoupily muže válčící za oceánem a které se po jejich návratu dobrovolně vrátily ke svému tradičnímu místu v domácnosti a rodině.

---

⁷ LINKOVÁ, M.: Gender v sociologii. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2000, č. 4. ISSN 1213-0028. s. 1-3

Zásadním faktorem této druhé vlny bylo postupné začleňování feministických teorií do akademického světa. Na univerzitách začaly vznikat katedry ženských studií, feminismus se také postupně prosazoval v tematické i metodologické rovině řady vědeckých oborů.

Situace v českých zemích po druhé světové válce způsobila, že se zde druhá vlna feminizmu skoro neprojevila. Komunisté sice nastolili podmínky, které byly pro ženy příznivé, a direktivně prosadili některé požadavky, o něž v západních zemích nebo v Americe ženy velmi těžce bojovaly. Jednalo se například o vstup žen do veřejné sféry, podpora jejich zaměstnanosti, systém školek a jeslí apod. Nikdo se ale nepozastavoval nad tím, že jakmile odvedly svoji práci v zaměstnání, nastupovaly okamžitě na tzv. druhou směnu doma. Tento systém nedával ženám možnost jiné, svobodné, volby, např. zůstat s dětmi doma nebo se věnovat jen své kariéře a nemít děti vůbec. Uzavřenost komunistické společnosti vůči západnímu světu způsobila, že myšlenky feminizmu k nám pronikly opožděně a v dosti oslabené podobě až počátkem 90. let, po pádu komunismu.

1.3 Současné feministické hnutí

Současné feministické hnutí, tzv. třetí vlna feminizmu, se rozčlenilo do různých myšlenkových směrů. Nejznámější rozdělení pohledů na současný feminizmus vytvořila socioložka Judith Lorber, podle ní rozlišujeme tři typy feministických teorií:

1. Genderové reformní feministické teorie, které zdůrazňují podobnosti mezi ženami a muži a usilují o poskytnutí stejných možností účastnit se společenského dění. Patří sem liberální, marxistický a rozvojový feminizmus.
2. Feministické teorie genderově motivovaného odporu zdůrazňují, že zajištění formálních zákonných práv je ovlivněno reálnou nadvládou mužů ve všech sférách společnosti. Zaměřuje se především na otázku sexuálního vykořisťování a zneužívání žen muži. Budoucnost spatřuje v režii žen, v nastolení matriarchátu a klaní se k radikálním formám politického boje za osvobození žen. Tato teorie zahrnuje lesbický, psychoanalytický a standpoint (hlediskový) feminizmus.

3. Feministické teorie genderově motivované vzpoury věnují pozornost vzájemným vztahům mezi nerovnostmi založenými na genderu, rase, etnické příslušnosti, společenské třídě a sexuální orientaci. Do této kategorie se řadí feminismus sociální konstrukce, multirasový, mužský, postmoderní a peer theory feminismus.

Dále se formují další feministické směry, které svoji kritikou postihují konkrétní oblasti zájmu, např. spirituální feminismus, kyberfeminismus zabývající se vlivem technologie na utváření genderových identit nebo ekofeminismus věnující se vztahu člověka k přírodě.

Dnešní feministky si velmi dobře uvědomují hodnotu práv a výhod vybojovaných ženami předchozích generací, které nejsou samozřejmostí a je nutné o ně pečovat, utužovat je a rozšiřovat. Všechny směry se snaží odstranit veškeré formy diskriminace, při nichž je třeba nejdříve překonat všeobecně přijímaný systém genderových neboli rodových stereotypů vázaných na pozici a roli žen a mužů ve společnosti. Většina feministek nebere muže jako nepřátele, ale snaží se o společné zlepšování životních podmínek obou pohlaví. Mezi základní požadavky patří např. stejné mzdy žen a mužů za stejnou práci, rovné příležitosti v přístupu ke vzdělání a zaměstnání, rovné zastoupení v rozhodování a politické moci, společné normy péče o děti, právní a finanční nezávislost všech žen, možnost antikoncepce a interrupce, ochrana všech žen před jakýmkoli formami násilí apod.

V České republice má feminismus stále špatný zvuk, jenž je důsledkem chybějícího volného průběhu druhé vlny feminismu a nepřesného výkladu feministických myšlenek po roce 1989. Postupně však dochází k pozitivním změnám, na které má velký vliv snaha o splnění požadavků Evropské unie, rozvíjející se společnost a také uvědomění si, že je nutné změnit nerovné uspořádání naší společnosti, nevýhodné pro obě pohlaví.

2. Základní pojmy

Gender znamená v českém jazyce rod, používá se též výraz „sociální pohlaví“ a je výrazem pro ty odlišnosti mezi mužem a ženou, které nejsou dány základními rozdíly fyzickými, ale rozlišováním podle psychických a sociálních projevů, např. stylem chování, oblékáním, slovní i mimoslovní komunikací apod.⁸ Tyto rozdíly nejsou dány biologicky, nýbrž výchovou v určité společnosti či kultuře, získávají se v průběhu života, tzn. během socializace. Mohou se lišit jak v čase, tak v rámci jedné kultury i mezi kulturami.⁹

2.1 Gender a genderová socializace

Podle slov Věry Sokolové (působí jako odborná asistentka v Centru genderových studií na FHS a FF UK v Praze) gender z feminizmu nejen vychází, ale bez feministického podkladu by byl v podstatě jen prázdným pojmem. Na rozdíl od západního světa, kde se gender prosadil díky feminizmu, u nás byla a je situace opačná. Jelikož je zde stále silně zakořeněn odpor k feminizmu a jen velmi pomalu se tuto nechuť daří odbourávat, je to právě gender, pomocí kterého se situace začíná zlepšovat. Vzrůstá počet žen, hlavně mladých, které vnímají genderovou nerovnost a necitlivost v naší společnosti jako problém, jež je třeba řešit, ale jen málokteré z nich mají odvahu identifikovat se jako feministka, přestože jejich názory týkající se začlenění žen do společnosti a související s jejich seberealizací jsou v podstatě feministické. Důvodem je negativní reakce v naší společnosti na takový postoj.

V západních zemích se gender prosadil v 70. a 80. letech minulého století, tj. v době vrcholu druhé vlny feminizmu, u nás se tento nástup zbrzdil kvůli komunistickému režimu a projevil se až v 90. letech, a to jen velmi pozvolně. Koncept gender se zaměřuje nejen na ženy, ale i na muže.

Od způsobu rozdělování jsou odvozeny i tzv. genderové role, tj. souhrn očekávaných (předepsaných) jednání, způsobů jednání a chování, kterými se projevujeme jako ženy a muži. Genderové role si každý člověk osvojuje v rámci procesu socializace již od

---

⁸ *Ženská práva jsou lidská práva* [online]. 2005 [cit. 2010-10-24]. Historie feminizmu. Dostupné z [www: <zenskaprava.ecn.cz>](http://www.zenskaprava.ecn.cz).

⁹ RADIMSKÁ, R.: Genderové nerovnosti na trhu práce. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2002. č. 3, ISSN 1213-0028. s. 1-3

prvních týdnů života. Odvíjí se od nich veškeré fungování jedince ve společnosti, neboť sociální role, ve kterých jedinec za svůj život vystupuje, závisejí na celospolečenském pojetí mužské či ženské identity. Ne však každý muž a každá žena cítí svoje pojetí gender role stejně, jako je jeho celospolečenské chápání. Naráží na fenomén genderových stereotypů, jež lze chápat jako zjednodušené popisy a pravidla určené ženám nebo mužům. Jde v podstatě o předpokládané „správné“ nebo „přirozené“ chování v souvislosti s příslušenstvím k určitému pohlaví bez přihlídnutí k individuálním rozdílům každého jedince jako výsledku vzájemné interakce genetického materiálu, výchovy a vlivu prostředí.

Genderové stereotypy jsou vlastně zjednodušující popisy toho, jak má vypadat „maskulinní muž“ či „femininní žena“. Lidé o nich uvažují tak, že normální muž nenese žádné rysy ženskosti a naopak. Genderové stereotypy jsou univerzálně platné, neboť se předpokládá, že jejich charakteristicky sdílejí všichni příslušníci daného pohlaví. V současné společnosti se ale mnozí muži i mnohé ženy těmto stereotypům vymykají a na tyto případy se pohlíží silně nepříznivě. Pohlavně genderový systém má hluboký dopad na životy žen i mužů a na jejich životní volby. Přestože v posledních letech vstoupily ženy ve velkém počtu na pracovní trh a pracují na stejných pozicích jako jejich protějšky, jejich mzdy výrazně zaostávají. Zároveň ale na nich stále leží zodpovědnost za chod domácnosti. Tento jev je odrazem skutečnosti, že většina žen a mužů žije v tzv. patriarchální společnosti. V tomto systému muži zaujímají nadřazené postavení vůči ženám a jejich vlastnosti a činnosti, které jsou vnímány jako mužské, jsou hodnoceny výše než ty, které jsou vnímány jako ženské. Patriarchát neznevýhodňuje všechny muže stejně a některé ženy znevýhodňuje více než jiné.¹⁰

Součástí procesu socializace je i tzv. genderová socializace, jejímž výsledkem je sebeidentifikace jedince s rodovou, tj. mužskou či ženskou rolí. Již od útlého dětství si osvojujeme prostřednictvím rodiny, školy, médií atd. normy, hodnoty a pravidla, které jsou typické pro příslušnost k určitému pohlaví. Genderová socializace vyjadřuje proces učení se ženským a mužským rolím, ve kterém si už od útlého věku osvojujeme sociální normy, hodnoty, utváříme si své vlastní „já“. Jedinec se učí, jak by se měl jako holčička – žena nebo chlapeček – muž chovat, vyjadřovat, oblékat, ale třeba i projevovat vůči svému okolí, neboli utváří svoji genderovou identitu. Zvláště intenzivně probíhá

---

¹⁰ RENZETTI, C. M.: *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0525-2, s. 20-22

socializace v rané fázi dětství, ale do jisté míry pokračuje po celý život. Primárně rodiče, poté škola, kontakt s vrstevníky, používaný jazyk a samozřejmě i média a další sociální instituce vedou dívky a chlapce, a následně ženy a muže, k vlastnostem a projevům, které jsou v souladu s jejich představou o genderových rolích žen a mužů. Na základě působení okolí a vlastních dispozic si lidé budují genderovou identitu jako součást identity osobní, učí se chovat se jako žena či jako muž.¹¹

2.2 Stereotypy v současné společnosti

Genderové stereotypy označují předsudky a představy o chování a posuzování jedinců na základě jejich příslušnosti k určitému pohlaví bez toho, abychom se hlouběji zabývali tím, co je jim vrozené a co získali výchovou, jaké jsou jejich individuální schopnosti, potřeby, hodnoty.

Z pohledu genderových stereotypů lze nahlížet také na celospolečenské pojetí ženské role v tradičních společenských institucích, jako jsou rodina, manželství a rodičovství. Při tom nejde jen o individuální, ale i strukturální úroveň očekávání ve společnosti. Ženám je připisováno chování spíše mírné, citlivé, méně aktivní s větší účastí na rodinném životě, jsou empatické, pasivní, poslušné, povolné apod. Na druhou stranu mužům jsou připisovány „typické mužské“ způsoby chování, jako jsou agresivita, aktivita, bojovnost, ctižádost, panovačnost, racionálnost atd. Stereotypy pohlavních rolí jedincům usnadňují, ale také ztěžují, přístup k povoláním, zařízením a skupinám daným společností. I dnes ženy pracují spíše v sociální sféře, zatímco muži dominují v technických povoláních a v přírodních vědách. Přece jen ale postupně dochází k jistému vyrovnávání stereotypů pohlavních rolí, které jsou součástí širšího procesu společenské proměny. Především se dnes více setkáváme s ženami v oblastech, které bývaly vyhrazeny mužům. Vykonávají funkce v politice, kultuře i hospodářství.¹²

Většina lidí předpokládá, že genderově stereotypní představy jsou správné, protože odpovídají skutečnému chování téměř všech mužů a žen. Až při hlubším zamyšlení zjistí, že vlastnosti připisované mužům a ženám jako jejich typické, nejsou vlastně

---

¹¹ *Ženská práva jsou lidská práva* [online]. 2005 [cit. 2010-10-24]. Historie feminismu. Dostupné z [www: <zenskaprava.ecn.cz>](http://www.zenskaprava.ecn.cz).

¹² KARSTEN, H.: *Ženy - muži*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-145-X, s. 24-25

všeobecně platné. Ze svého okolí známe řadu žen, které výborně řídí auto, jsou technicky nadané a výborně se orientují v mapách. Stejně tak jako muže, kteří mají mírnou a neagresivní povahu, rádi vaří a starají se o děti. Zejména ženy během historického vývoje překonaly řadu stereotypů, o kterých si tehdejší společnost myslela, že jsou dané a nezměnitelné. Například když před více než sto lety začaly první ženy studovat na univerzitách, odpůrci vysokoškolského studia žen tvrdili, že žena je příliš křehké stvoření, aby náročná vysokoškolská studia zvládla. Dnes vyznívají takovátoto tvrzení dosti směšně. Ale i v současnosti zaznívají podobné argumenty, například, že ženy nemohou být špičkovými chirurgyněmi, protože v době menstruace je jim špatně a nemohou se soustředit. Také první česká pilotka dopravního letadla musela v devadesátých letech dvacátého století překonat řadu překážek, než ji k této výlučně mužské profesi pustili.¹³

Přestože nám tyto příklady vyvolávají úsměv na tváři, zábavné to moc není. Praktické důsledky genderově stereotypních představ totiž vedou k diskriminaci. I když mnoho lidí tvrdí, že ženství je na světě to nejcennější, protože ženy přivádějí na svět děti, jsou „mužské“ vlastnosti ceněny mnohem více než ty „ženské“.

O mužských zaměstnancích se automaticky předpokládá, že se za všech okolností soustředí na práci a každodenní starosti o rodinu prakticky neřeší. Což je v případě pracovního trhu pro muže přínosem. Nicméně i muži kvůli genderovým stereotypům trpí, např. při péči o dítě, když jim společnost nevěří, že jsou schopni se o dítě postarat stejně dobře jako matka. V případě, že muž o dítě pečuje, může se stát obětí stejné diskriminace jako žena.¹⁴

Dalším důležitým prvkem v „mužském světě“ je jejich solidarita. Pomáhá jim překonávat překážky v průběhu jejich života. Jsou zvyklí spolu více spolupracovat a táhnout za jeden provaz. Jak uvádí politička Magda Vášáryová, neúspěch žen na čelních pozicích v politice přičítá právě neschopnosti žen spolupracovat mezi sebou. Když je potřeba, většina žen dokáže druhým pomáhat. Jestliže jde o velké věci, dokážou se vzájemně podpořit. V každodenním životě je to však s jejich chutí si vzájemně pomoci již horší. V tu chvíli se z nich stávají soupeřky, které se navzájem ohrožují,

---

¹³ MARKSOVÁ-TOMINOVÁ, M.: *Rodina a práce - jak je sladit a nezbláznit se*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-615-5, s. 39-40

¹⁴ MARKSOVÁ-TOMINOVÁ, M.: *Rodina a práce - jak je sladit a nezbláznit se*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-615-5, s. 44

místo toho, aby spolupracovaly. Jeden případ za všechny, kdy úžasně zafungovala ženská solidarita. Zaměstnankyně z Českého vysokého učení technického chtěly po svém vedení zřídit firemní školku. Dostaly požehnání s podmínkou, že část peněz musejí sehnat samy. A tak nechaly vyrobit kalendář se svými fotkami. Do tohoto projektu se zapojily nadšeně i bezdětné ženy, které školku nepotřebují. O podobné příběhy skvělé spolupráce žen je v Čechách zatím nouze. Zdaleka nevyužívají všech příležitostí, kdy se mohou vzájemně podpořit. Když, dnes již bývalá ministryně, Daniela Kovářová přišla s návrhem na vyšší alimenty pro děti, pánové strhli lavinu kritiky. Tento návrh byl velmi rozporuplný, ale po dlouhé době, se objevila alespoň snaha o řešení složité situace v naší společnosti. Bohužel ženské hlasy, které by se jí zastaly, slyšet nebyly. Na rozdíl od nás je v západních zemích solidarita běžný pojem a ženy se za její projevy nestydí. Pracují s ní a ukazují dalším, kde všude je jí třeba. Ženská solidarita není žádné spolčení proti mužům. Je to jen pomoc, kterou si poskytujeme mezi sebou. Je to něco podobného jako pozitivní diskriminace.¹⁵

Ženy jsou vnímány jako primární pečovatelky o děti a rodinu. Když pracují, nemají už čas ani energii, aby po práci ještě vyrazily za sportem nebo do „klubu“ a setkávaly se s ostatními. Proto je potřeba do péče o rodinu zapojovat více muže.

2.3 Stereotypy v partnerských vztazích a v rodině

Postavení žen a mužů ve společnosti je ovlivňováno nejen jejich biologickými rozdíly, ale také společenským tlakem. V naší současné společnosti je patrný zvýšený zájem o změnu postavení mužů a žen, související s dalšími sociálními změnami. Zvyšují se životní nároky, roste možnost společenského a pracovního uplatnění a také se mění v postoje dnešních žen k tradičním hodnotám. Základním předpokladem rovného postavení žen ve společnosti je možnost svobodného definování své vlastní identity. To znamená, že by měly mít možnost se svobodně rozhodnout, zda se ve svém životě přikloní spíše k tradiční roli a částečně na své pracovní ambice rezignují nebo se naopak svých pracovních příležitostí nevzdají a budou se snažit skloubit své pracovní i rodinné povinnosti.

---

¹⁵ TICHÁ, E.: Dámy, musíme si pomáhat. *Ona Dnes*. 3. května 2010. č. 18, s. 14-17.

Tato možnost volby je jen v jejich rukou a od toho se také odvíjí výběr životních partnerů. Zpravidla se snaží najít takového partnera, jehož životní představy jsou jí blízké. Žena v domácnosti se může cítit stejně naplněná jako žena velmi pracovně vytížená, ale pouze za předpokladu, že to bylo pouze její rozhodnutí a nikoli přání jejího partnera. Partnerství je svazek, na kterém by se měli podílet oba partneři stejnou měrou, a to v jeho budování i kladení nároků na jeho podobu a kvalitu.

Rodiče rozlišují již od narození dítěte jeho pohlaví tím, že děvčátka oblékají do barvy růžové a chlapečky do barvy modré. Zajímavé při tom je, že ještě na počátku století byly naopak dívky oblékány do šatů modré barvy, která byla tehdy spojována s jemností, zatímco chlapci nosili růžové šaty, protože růžová barva označovala mužnost. Ve skutečnosti na barvách samotných pochopitelně nezáleží. Důležité je, jaké vlastnosti tyto barvy mají představovat. Od okamžiku svého narození jsou dívky vnímány jako křehké a líbezné a chlapci jako silní. Takové jsou obecně přijímané genderové stereotypy, které se promítají do očekávání vztahujících se k chování dětí. Toto podmíněné očekávání se přenáší na děti prostřednictvím socializace, což je proces, jímž si lidé předávají a vstřebávají společenské hodnoty a normy.¹⁶

V případě, že se děti nechovají náležitě z hlediska genderových stereotypů, jsou za to svými rodiči trestány a naopak, jestliže jejich chování odpovídá danému genderu, jsou odměňovány. Zajímavý je fakt, že u chlapců budí chování připisované opačnému genderu obecně ještě ostřejší projevy nesouhlasu, než je tomu u dívek. Jestliže si například hraje chlapec s panenkou, rodiče to nelibě komentují, ale jestliže jsou mezi oblíbenými hračkami dívek auta, rodičům to nevadí a někdy je v tom i podporují.

Oblečení hraje významnou úlohu v genderové socializaci dvěma způsoby. Nejenom že na první pohled určuje, o jaké pohlaví dítěte jde, ale i povzbuzuje k určitému způsobu aktivit. Děvče s růžovými volánovými šatičkami se těžko bude účastnit nějakého sportovního klání, naopak chlapci jsou jen málokdy oblékáni způsobem, který by jim bránil ve fyzickém pohybu. Oblékání tedy zjevně patří k těm nejzákladnějším způsobům, jimiž rodiče utvářejí svět svých dětí podle genderových vzorů. Také ve výchově rodiče většinou rozlišují, zda se jedná o chlapce nebo, o dívku. Své dcery vedou k tomu, aby pozorně vnímaly pocity druhých a pečovaly o mezilidské vztahy, zatímco chlapci jsou vychováni k asertivitě a potlačování emocí. Především otcové se

---

¹⁶ RENZETTI, C. M.: *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0525-2, s. 93-94

společně se svými syny věnují interaktivním hrám a více je podporují ve vizuálním, hmatovém a motorickém zkoumání okolního světa, zatímco své dcery povzbuzují především k řečové interakci. Takový přístup rodičů může být jakousi přípravnou fází výchovy chlapců k nezávislosti a dívek naopak k závislosti. Přestože se někteří rodiče snaží stírat tento rozdílný přístup vůči svým synům a dcerám, rozhodně zcela nevymizí. To je důležité zjištění, které svědčí o síle genderového náboje naší kultury. Připomíná nám, že genderové stereotypy jsou tak samozřejmou součástí našeho každodenního života, že často činíme soudy na základě pohlaví osob, aniž bychom je činit chtěli.¹⁷

Děti však nejsou socializovány jen dospělými. Významnou roli v tomto procesu hrají jejich vrstevníci. Výzkumy ukazují, že vůbec první pokusy dětí o vnitřní diferenciaci dětských skupin mají podobu postupně sílící segregace na základě pohlaví. Pozorování dětí při hře potvrdila, že malí chlapci a dívky tvoří při hře z vlastního popudu dvě oddělené skupiny. U chlapců působí vrstevníci často jako mocnější socializační faktor než učitelé. Je tedy zřejmé, že se malé děti samy aktivně podílejí na socializačním procesu.¹⁸

Také škola se velkou měrou podílí na genderové socializaci dětí. Ve školních učebnicích se stále objevují stereotypní představy o tom, co dělá maminka a tatínek. Dívkám a ženám přísluší činnosti spojené s domácností – kuchyňské práce všeho druhu, úklid apod. Chlapci a muži spíše provádějí činnosti mimo dům, ať je to práce zaměstnání, sport nebo setkání s přáteli. Ženské postavy často ošetřují, obsluhují nebo jinak zaopatřují mužské aktéry, kteří to přijímají jako samozřejmost a dobře se přitom baví se svými mužskými přáteli.¹⁹

Je zřejmé, že pro děvčata a pro chlapce platí odlišné výchovné cíle. Zčásti to souvisí s tím, že rodiče již od svého vlastního dětství přijímali tradiční stereotypy pohlavních rolí, aniž by o nich přemýšleli. Rozdílnost výchovných cílů přináší nevýhody obojímu pohlaví. Dívky jsou brzděny v rozvoji svého zdravého sebevědomí a s tím souvisejícího vnímání silných stránek své osobnosti. Okolí v nich obvykle nepovzbuzuje přání po nezávislosti a samostatnosti. Zatímco chlapci bývají pobízeni, aby se odpoutali od matky a sami bojovali s okolním světem. Otcové podporují takové chování svých synů, které přísluší jejich pohlavní roli – tedy projevy síly, sebevědomí a nezávislosti. Slabost,

¹⁷ RENZETTI, C. M.: *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0525-2, s. 108-113

¹⁸ RENZETTI, C. M.: *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0525-2, s. 120-121

¹⁹ KARSTEN, H.: *Ženy - muži*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-145-X, s. 68-71

bezmocnost, soucit a empatii naopak odsuzují jako „typicky ženské“ vlastnosti. Chlapci pak hůře navazují mezilidské vztahy a jsou méně citliví vůči druhým.²⁰

Tato neschopnost empatie a citlivosti vůči druhé osobě se samozřejmě odráží i v budování intimních vztahů s druhým pohlavím. Dospívající muži mají poměrně jasné představy a očekávání vzhledem ke svému vzdělání a povolání, ovšem méně jasné představy mají v oblasti osobní a mezilidské. Oproti tomu mladé ženy nemívají tak jasné představy o budoucnosti. V dřívějších dobách to měly dané, vedla rodina. Poměry se ale změnily. Pro mnohé dospívající dívky je dnes samozřejmostí získat solidní odborné vzdělání a mít kvalifikovanou práci, která je uspokojuje. Většina mladých žen chce dnes obojí: práci i rodinu! Často nebývají schopny konkretizovat své představy o budoucnosti. Nechtějí se na něčem definitivně ustálit předem. Ukáže až budoucnost a nadcházející životní situace, zkušenosti v zaměstnání a s budoucím partnerem. Zda např. přeruší pracovní kariéru, aby se postaraly o malé dítě, nebo zůstanou úplně bezdětné a budou se starat o svou kariéru, nebo naopak v práci povolí ve prospěch partnerovy kariéry a budou se zabývat především dětmi a rodinou, anebo najdou takového partnera, který bude ochoten sám alespoň na přechodnou dobu redukovat své pracovní ambice. Takových možností je bezpočet a dívky kolem sebe denně vidí jejich realizaci.²¹

Jak v dalším životě sloučit rodinu a práci v zaměstnání, to je otázka, kterou se dnes dospívající dívky usilovně zabývají. Ženská pohlavní role v současnosti podléhá neustálým změnám a vystupují nové možnosti a různé podoby, tudíž je pro ně velmi těžké se hned rozhodnout s takovou jistotou, s jakou jsou toho schopni mnozí dospívající chlapci. Ti jsou stále věrní tradičnímu rozdělení pohlavních rolí a kladou hlavní důraz na kariéru v zaměstnání.

V současné době již nejsou oblasti kompetencí tak jasně oddělené. Pohlavně specifické rozdíly můžeme zjistit i dnes, vždyť jedině žena dokáže otěhotnět, porodit a kojit dítě. Přesto stále více oblastí spadá do kompetencí obou pohlaví. Platí to tím více, čím méně muž a žena spojení partnerstvím lpí na tradičních představách o pohlavních rolích.²²

---

²⁰ KARSTEN, H.: *Ženy - muži*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-145-X, s. 68-71

²¹ KARSTEN, H.: *Ženy - muži*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-145-X, s. 99-100

²² KARSTEN, H.: *Ženy - muži*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-145-X, s. 117-118

Pro zachování rodiny jsou rozdílnosti mezi mužem a ženou naprosto zásadní, bez nich by nemohla existovat. Tato rozdílnost, fundovaná především biologicky, je dokonce podmínkou dobrého fungování rodiny. Muž a žena nezakoušejí svět a lidi stejně. Jdou-li například na procházku, žena si všímá květin a lidí, které potkávají, muž hledí více do dálky, jeho pozornost je přitahována stavbami, výtvary techniky. Rozdílně se také chovají ke svému dítěti na hřišti, tatínek pobízí svého potomka, aby vylezl na skluzavku, i když se bojí, matka je opatrnější, jde dítě přidržovat.²³

---

²³ MATOUŠEK, O.: *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon, 1993. ISBN 80-901424-7-8, s. 27

3. Česká rodina a měnící se gender role

Abychom mohli charakterizovat dnešní českou rodinu, musíme se nejdříve podívat trochu do historie. Už starověcí Římané si ve svých raných dějinách cenili rodiny natolik, že když sestavovali kolem roku 450 př. n. l. svůj první právní kodex, tzv. Dvanáct desek, prohlásili v něm, že rodina je základní jednotkou společnosti. „Otcem rodiny je nazýván ten, kdo má v domě právo vládnout, a tímto jménem je nazýván oprávněně, i kdyby neměl syna: neboť není takto označena pouze jeho osoba, ale i jeho právo.“ Tento citát římského právníka Ulpiana má připomenout, že na patriarchální povaze rodiny římská společnost nic nezměnila.²⁴

Také slovanská rodina byla patriarchální. V pohanské době mohli mít význační muži více žen. Mnohoženství bylo tolerováno mnoha staršími společnostmi, bylo však výsadou pouze bohatých a mocných. Příchod křesťanství znamenal snahu o omezení této výsady, což zpočátku nebylo příliš úspěšné. Křesťanství má k rodině rozporuplný postoj. Na jedné straně rodinu a manželství podporuje: „Co Bůh spojil, člověk rozlučovat nemá“, ale na straně druhé je boží království rodině nadřazeno, a kdo se zasvětil bohu, má žít v celibátu. Už prvotní církve kodifikuje rodinné role: ženy se mají podřizovat svým mužům, muži se nemají ke svým ženám chovat drsně a děti mají poslouchat ve všem své rodiče.²⁵

Hlavním úkolem rodiny z křesťanského hlediska je zplodit děti. Rodina je výrobní jednotkou, obdělává půdu, pěstuje dobytek nebo provozuje řemeslo. Děti se na své budoucí povolání připravují také v rodinách, i když ne ve vlastních. Sňatky jsou podmíněny pouze ekonomickými a stavovskými zájmy, a jestliže se jedná o sňatky poddaných, je k nim potřeba souhlas vrchnosti. Běžné je soužití široké rodiny a tří generací. Velikost rodiny je závislá na tom, kde žije. Venkovské rodiny jsou v průměru větší, ve městech mají větší rodinu jen nejmajetnější. Ve městech, která se začínají koncem středověku rozvíjet, se začíná projevovat tendence k oddělenému bydlení střední a starší generace. Neplatí to pro bohaté rodiny, kde je soudržnost diktována zájmem o udržení rodinného majetku. Finanční zájem stál také za odkládáním sňatků ve městech až do doby, kdy se muž stal ekonomicky soběstačným. Naproti tomu se muži

---

²⁴ MATOUŠEK, O.: *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon, 1993. ISBN 80-901424-7-8, s. 17

²⁵ MATOUŠEK, O.: *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon, 1993. ISBN 80-901424-7-8, s. 19

na venkově ženili brzy, protože potřebovali rodinu obohatit o pracovní sílu. Příbuzenství bylo v té době velmi mocným poutem mezi lidmi. Naproti tomu v dnešní rodině ctíme jako příbuzné pouze jen nejbližší část rodinných příslušníků.²⁶

Otec měl v evropské rodině po dlouhé období v rodině hlavní slovo. Protože neexistovala účinná antikoncepce, byl muž tím, kdo fakticky rozhodoval o reprodukci v rodině. Podle tehdejších patriarchálních pravidel byla žena, manželka a matka svému muži podřízena vždy a ve všem, nejen v oblasti sexuální. Muž–otec zastupoval manželku i své děti před právem, ti byli v tomto smyslu nesvéprávní, a měl také v rukou moc nad výchovou svých dětí. Na druhou stranu byl za jejich výchovu i budoucnost zodpovědný. Byl živitelem rodiny a výhradně on sám rozhodoval o tom, kdo se stane jeho dědicem. Ztělesňoval nejen moc a autoritu, ale hlavně jistotu. Na rozdíl od dnešní doby, kdy je zástupným článkem v rodině otec, byla tímto článkem matka. Mohla být nahrazena např. chůvou nebo novou manželkou.²⁷

Na konci 18. století začínají ženy prosazovat svá práva a od tohoto okamžiku se začíná patriarchální rodina pomalu rozpadat. Novověká industrializace přenesla pracovní místo rodiny do továrny a soustředila obyvatele do měst. Zavedení povinné školní docházky odvedlo děti na větší část dne z rodin a na přelomu 19. a 20. století začaly v průmyslu pracovat ženy a někde i děti. Tím se stala domácí práce pro ženu přítěží, neměla totiž na trhu práce žádnou hodnotu, izolovala ženu od společenského dění a bránila ji v přirozeném spojení s přírodními ději, které žena měla na venkově. Na trhu práce žena měla a dosud má horší postavení než muž. Větší pracovní zatížení žen, které nebylo kompenzováno žádnými výhodami, vedlo k většímu tlaku ženských hnutí a také v rodinách vyvolávalo větší napětí. Muž totiž přestal být jediným živitelem rodiny. Rodina tak ztratila pevný společenský status daný povoláním svého „přednosty“. Prestiž muže v rodině začala klesat a i ve veřejném sektoru začal proces stírání rozdílů mezi muži a ženami.²⁸

---

²⁶ MATOUŠEK, O.: *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon, 1993. ISBN 80-901424-7-8, s. 20-22

²⁷ DUDOVÁ, R.: Rozporuplné diskursy otcovství. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2006, č. 2. ISSN 12313-0028, s. 6-10

²⁸ MATOUŠEK, O.: *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon, 1993. ISBN 80-901424-7-8, s. 23

3.1 Proměny české rodiny po roce 1989

Za rodinu současnosti lze považovat institucionalizovaný sociální útvar nejméně tří osob, mezi nimiž existují rodičovské, příbuzenské nebo manželské vazby. Základ rodiny je v historickém kontextu neměnný, je jím dyadický pár – muž a žena – tj. nějaká forma manželství nebo partnerství. Také výchozí znak každé rodiny, což je nejméně jedno dítě bez zřetele na jeho věk, se víceméně nemění.²⁹

Rodina ve svém souhrnu zajišťuje mnoho činností – zabezpečuje hmotně své členy, pečuje o jejich zdraví, výživu a kulturní návyky, vytváří specifické socializační a výchovné prostředí pro děti, předává jim kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje. Protože se rodina pohybuje v určitém společenském prostoru, nezůstávají její funkce v průběhu dějinného vývoje strnulé a neměnné. Rodina ztratila v tomto procesu řadu svých funkcí, ale uchovala si dvě základní. Funkci prvotní socializace dětí a emocionálně psychologické stabilizace osobnosti dospělých. Řadu funkcí rodiny převzal v průběhu vývoje moderní společnosti především stát.³⁰

Nová doba posílila význam rodiny jako útočiště před veřejným světem. Je víc než jindy protiváhou veřejného prostoru. Nejcennějším statkem, který dnes rodina dětem předává, už není majetek, ale vzdělání. Svou úlohu zprostředkovatele kulturních hodnot tím rodina vykonává jen nepřímo, a to volbou školy. V ostatních případech hraje velkou úlohu konkurence masových sdělovacích prostředků.

Pro tuto dobu jsou příznačné následující trendy týkající se současné rodiny a tu českou samozřejmě nevyjímaje. Po roce 1989 se začínáme čím dál více přibližovat západoevropským státům. Vstup do manželství a rození dětí mladí lidé co nejvíce odkládají, což v sobě nese určitá rizika spojená s věkem rodičů (hlavně matek). Mladí lidé také ve větší míře zakládají neformální rodiny, bez sňatku. Tato nesezdaná soužití jsou spokojenější než sezdané páry, ale méně stabilní. Zvyšuje se rozvodovost a klesá ochota lidí po rozvodu vstupovat do dalšího svazku a mít další děti. Dále se projevuje tendence omezovat počet dětí v rodině a případně nemít děti vůbec. Pro Evropu také

---

²⁹ KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V. *Člověk - prostředí - výchova*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2, s. 78

³⁰ KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V. *Člověk - prostředí - výchova*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2, s. 79

platí prodlužování doby, po kterou děti a rodiče žijí spolu. Tento úkaz je více patrný v jižní a střední Evropě než v její severní části.³¹

Tvář současné rodiny zaznamenala řadu změn, které je možné charakterizovat následujícími body. Množství funkcí rodiny převzaly jiné sociální instituce. Vytváření rodin je provázeno značnou volností a legalizace partnerského soužití není již nutnou podmínkou rodinného života, zvyšuje se podíl rodin založených na soužití partnerů bez uzavření manželství. Mění se celková struktura rodiny a snižuje se její stabilita, dochází k rozvoji a rozšíření antikoncepce a plánovaného rodičovství. Ubývá nechtěných těhotenství a postoje společnosti k umělému přerušování těhotenství jsou značně liberální. Také se prodlužuje délka života a tím i trvání rodiny po odchodu dětí. Delší je také doba, po kterou žijí rodiče s dětmi ve společné domácnosti, s čímž je také spojen větší socializační dosah mladé generace na starší příslušníky rodiny. K proměnám dochází i v organizaci rodinného cyklu. Rodiče mají děti až v pozdějším věku a teprve po určité době trvání manželství nebo partnerského soužití. Zvyšují se nároky na jejich čas strávený v pracovním procesu a v důsledku toho se zkracuje doba strávená s dětmi a ostatními členy rodiny. Vedle nedostatku času také vyvstává problém, který se týká kvality času, tzn. jeho způsob trávení. Stále více jsou členové rodiny, a nejvíce děti, závislí na médiích, jako jsou např. internet a televize. Také nesmíme zapomenout na velmi důležitou skutečnost, že přibývá dvoukariérových manželství v důsledku růstu vzdělanosti a kvalifikovanosti a tím i větší zatíženosti žen.³²

Po dlouhém období historického vývoje evropské rodiny se stává nejdůležitější postavou v rodině matka. Mateřské roli je přisouzen zásadní význam ve zdravém vývoji dítěte. Je to právě matka, která je činěna zodpovědnou za správnou výchovu svých dětí daleko víc a častěji než otec. Otcovská role ve výchově dítěte byla odsunuta do pozadí. Snížila se jeho pozice v rodině, byl postupně zbaven své autority a značné části pravomoci v rodině. Muž je v rodině odsouván do pozadí nejen v ideologické rovině, ale i v každodenní realitě, s čímž se zatím nedokáže dobře vyrovnat. Jeho role se v běžném životě stává stále nejasnější. Jedni z rodin mizí v důsledku rozvodů, druzí

---

³¹ MATOUŠEK, O.: *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon, 1993. ISBN 80-901424-7-8, s. 24-25

³² KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V.: *Člověk - prostředí - výchova*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2, s. 83-84

jsou v rodinách často fakticky nepřítomni v důsledku svého vysokého pracovního vytížení, i když formálně v rodině figurují.³³

Jsou formulovány nové požadavky, nová očekávání vůči roli otce, ale i matky. Od otce se očekává větší citová zainteresovanost a angažovanost, větší pochopení a vcítění se do druhých. Od ženy–matky se očekává samostatnost, rozhodnost, schopnost zabezpečit sebe i své děti (díky roli pracující matky). Očekává se i větší míra partnerství mezi rodiči, která je formulována v požadavku rovnoměrného sdílení rodičovských rolí. Nároky na role obou rodičů se k sobě přibližují, matka a otec, muž a žena by měli být ve svých rolích více zástupní.³⁴

Ženy střední a starší generace měly děti relativně velice brzy. Do 25 let si naprostá většina těchto žen splnila svoji reprodukční povinnost. Děti se rodily převážně v úplných rodinách, ale přibližně v polovině případů si první sňatek vynutilo těhotenstvím. Narození dítěte bylo spojeno s existencí manželství, které se zhruba v 1/3 případů rozpadlo. Vzhledem k malé dostupnosti účinné antikoncepce se touto metodou regulovalo narození spíše dalšího dítěte než dítěte prvního. Střední a starší generace žen u nás fungovaly jako matky i jako pracovnice. Tyto ženy jsou označovány jako „pracující matky“. Jednalo se o ženy, které dokázaly více méně úspěšně skloubit obě role, a pro jejich identitu byly obě tyto role důležité. Většina z nich však aplikovala model pracující ženy–matky bez kariérových ambicí. V jistém smyslu tento model vyhovoval oběma pohlavím. Rozkládal zodpovědnost za finanční zabezpečení rodiny na dva subjekty – muže a ženu – a zachoval přitom ostatní nerovnosti v dělbě práce v domácnosti a rodině i ve sféře placeného zaměstnání.

Po roce 1989 došlo u nás k výraznému poklesu porodnosti. Tento jev je vysvětlován dostupností účinné antikoncepce a změnami hodnotové orientace současné mladé generace. To znamená, že část mladých žen, zpravidla s vysokoškolským vzděláním, narození svých dětí odkládá nebo na mateřství rezignovala. Objevuje se totiž možnost volby mezi rodinou, a prací a mladé ženy ji využívají. Podle kvalifikovaných odhadů až 1/5 současných mladých žen zůstane bezdětná. Z větší části se bude jednat o ženy, které si tuto cestu zvolí dobrovolně. Tyto ženy dávají přednost svému pracovnímu uplatnění a pracovní kariéře před mateřstvím. Stále více dětí se rodí mimo manželství. To souvisí

---

³³ FORMÁNKOVÁ, L., RYTÍŘOVÁ, K.: *ABC feminizmu*. Brno: Nesehnutí, 2004. ISBN 80-903228-3-2, s. 45

³⁴ DUDOVÁ, R.: Rozporuplné diskursy otcovství. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2006, č. 2, ISSN 1213-0028. s. 6–10

s poklesem hodnoty manželství a rozvojem alternativních forem partnerského i rodinného soužití. I když mnohé matky zůstávají svobodné, nemusí to nutně znamenat, že jsou osamělé, že žijí samy bez partnera.³⁵

A ještě jeden fenomén se začíná objevovat v posledních letech, a to v převážně větších městech, a tím je život „singles“. Tento styl života se stále více rozšiřuje mezi mladými vzdělanými ženami, většinou s vysokoškolským titulem a s lukrativním zaměstnáním. Mohou si zdánlivě dělat, co chtějí. Většinou mají vlastní byty a auta, pečují o svůj vzhled, utrácejí za kvalitní oblečení i za péči o tělo. Rodiče je vychovávali k soutěživosti, v rodině se úspěch považoval za jednoznačný životní cíl. Zajišťovali pro ně školy s výukou cizích jazyků, spoustu kroužků a kurzů a mladé dívky si takto zvykly na nadstandard, který později nechtějí opouštět. Přirozeně pak hledají partnera, s nímž si svoji úroveň budou moci udržet a rozvíjet, a na otce svých potenciálních dětí mají velmi vysoké nároky. Bohužel mnohé z nich zjistí, že jejich schopnost podílet se na nadstandardu není devíza pro založení rodiny. Porazí je často dívky, které jsou méně vzdělané, s nižšími příjmy, ale lépe připravené pro praktický život v současné rodině. Jak se ukazuje život „singles“ je v konečném důsledku výhodnější pro muže, kteří mohou mít děti i v padesáti.

3.2 Slučitelnost rodinné a profesní role

Zároveň s větším profesním zapojením žen se postupně mění i přístup otců, kteří si nepřejí, aby děti vyrůstaly v jejich nepřítomnosti, a proto se stále intenzivněji podílejí i na běžné každodenní péči o ně. Aktivní zapojení otců již v raném věku potomků podporuje i změna v zákoníku práce z roku 2001, která sice zcela nezrovnoprávňuje oba rodiče, ale alespoň jim umožňuje, aby také tatínkové čerpali rodičovskou dovolenou, což jistě rozšiřuje možnosti uspořádání péče o děti.

Důraz je v současnosti kladen na možnosti harmonizace práce a rodiny v životě a na vytváření tzv. family – friendly politic a různých způsobů zvýšení flexibility práce, které umožňují skloubení rodinných a pracovních závazků. Flexibilita může nabývat různých forem a může být vytvářena za různým účelem. Pokud se zaměříme na snahu

---

³⁵BARTOŠOVÁ, M.: Věříci singles ve světle měnících se forem praktikování víry a individualizace ve sféře náboženství. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2006. č. 1. ISSN 1213-0028, s. 15–19.

lépe skloubit pracovní a rodinné závazky, rozlišujeme dva základní typy flexibility: kvantitativní a kvalitativní. Kvantitativní flexibilita umožňuje zejména lépe časově skloubit pracovní a rodinné závazky buď zkrácením doby práce, nebo prostřednictvím možnosti pracovníka určovat do různé míry dobu, kdy je práce vykonávána. Jednotlivé typy kvalitativní flexibility umožňují nezávislost z hlediska místa a způsobu vykonávání práce.³⁶

Mezi nejčastější typy kvantitativní flexibility patří:

1. Práce na částečný úvazek.

Český trh práce se vyznačuje velmi nízkou nabídkou pracovních míst na zkrácený úvazek. Pokud jsou taková místa nabízena, jde nejčastěji o oblasti s nízkou kvalifikací na trhu práce a s nejnižší prestiží i finančním ohodnocením. Přitom třetina žen a zhruba pětina mužů by chtěla pracovat na částečný úvazek (10–30 hodin týdně) a méně než 10 hodin týdně by chtěly pracovat 3 % žen a 6 % mužů.

2. Práce na směny

Směnou rozumíme část stanovené týdenní pracovní doby bez práce přesčas, kterou je zaměstnanec povinen na základě předem stanoveného rozvrhu pracovních směn odpracovat v rámci 24 hodin po sobě jdoucích. Tato forma práce je u nás hluboce zakořeněna z doby před rokem 1989, a tudíž není vnímána jako něco, co pomáhá rodičům skloubit výchovu a rodinu s prací.

3. Pružná pracovní doba

Pružná pracovní doba se uplatňuje většinou kvůli zájmu zaměstnavatelů využít maximálně provoz a životnost strojů, spíše než, že jsou vedeni snahou umožnit zaměstnancům zharmonizovat pracovní a rodinný život. Tak to vnímají i zaměstnanci.

4. Nepravidelná a nerovnoměrná pracovní doba

Jde o nejméně rozšířenou formu práce. Kalkulace pracovní doby probíhá v delším časovém období (obvykle za měsíc, čtvrtletí nebo rok). Využívá se zejména v dopravě, stavebnictví a zemědělství.

---

³⁶ KRŽKOVÁ, A.: Základní formy flexibility na českém trhu práce a pracovní podmínky žen. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2003. č. 1–2. ISSN 1213-0028, s. 2–4.

5. Sdílení pracovního místa (job sharing)

Tato forma v České republice téměř neexistuje. Při uspořádání 4 + 4 hodiny není dosahována tak vysoká produktivita práce a uspořádání 6 + 2 hodiny je výhodné z finančního hlediska pouze pro jednoho zaměstnance.

6. Stlačený pracovní týden

U nás zatím tento způsob využití pracovní doby nabízen není, ale přesto je v zákoníku práce ošetřen. Se souhlasem zaměstnance může pracovní doba v jednotlivých dnech výjimečně přesáhnout devět hodin. Tato úprava by se zatím týkala pouze dosavadních nepřetržitých provozů.

Mezi nejčastější typy kvalitativní flexibility patří:

1. Práce doma

Stejně jako všude ve světě se tato forma zaměstnávání pojí zejména s prudkým rozvojem výpočetní techniky a zvýšením výpočetní gramotnosti obyvatelstva. Nicméně klasická manuální práce doma technického charakteru nespojená s výpočetní technikou má v ČR dlouhou historii. Často zmiňovanými výhodami jsou výkonnost až o 20 % vyšší, redukce automobilismu, snížení nezaměstnanosti.

2. Práce doma s PC (teleworking, computerworking)

Tento způsob se zatím téměř nevyužívá. Takto pracují především lidé v malých společnostech do 50 zaměstnanců ve velkoměstech.

3. Práce doma a „švarc systém“

Tato práce se nejčastěji provádí na živnostenský list nebo na smlouvy o dílo.³⁷

Z výzkumu, který provedlo Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR v dubnu 2003, vyplynulo, že muži i ženy by pro lepší skloubení pracovních a rodinných závazků přivítali zavedení a možnost využití různých forem flexibility na pracovišti.

Na slučitelnosti rodinné a profesní role se v poslední době snaží podílet i jednotliví zaměstnavatelé, což samozřejmě nečiní bez jisté ziskovosti. Aktivní politika rovných příležitostí umožní lepší sladění pracovních a rodinných záležitostí. Tento přístup je

---

³⁷ KRÍŽKOVÁ, A.: Základní formy flexibility na českém trhu práce a pracovní podmínky žen. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2003. č. 1–2 . ISSN 1213-0028, s. 2–4.

výhodný nejen pro ženy, ale i pro muže. Umožňuje totiž lépe rozdělovat čas mezi rodinu a práci. Rodiny, ve kterých stále funguje tradiční patriarchální model, se často dostávaly do situace nepříjemné pro oba partnery. Žena trávila většinu času v domácnosti a chyběla jí profesní realizace a muž zase ztrácel kontakt s rodinným prostředím. Tím, že musel živit celou rodinu, trávil v zaměstnání mnohem více času, než chtěl. Princip rovných příležitostí nenutí všechny ženy k tomu, aby budovaly kariéru a rezignovaly na rodinu a také nenutí k tomuto kroku muže. Snaží se vytvořit co největší prostor pro osobní volby jednotlivých členů rodiny a dosáhnout takového pracovního prostředí, které bude dostatečně flexibilní, a tedy výhodné pro zaměstnavatele i pro zaměstnance. Některé aktivity nabízí možnost částečně pracovat z domova, jiné organizace provozují dětské koutky apod. Vyšší propojení pracovního a rodinného prostředí umožňuje aktivnější zapojení rodičů, a může se urychlit návrat do zaměstnání z rodičovské dovolené. Na druhé straně podporuje tato alternativa rozvoj vztahů mezi rodiči a dětmi, protože jim umožňuje trávit spolu více času, a děti poznají své rodiče i v jiné roli.³⁸

Podíl žen naprosto orientovaných na rodinu v posledních desetiletích trvale klesá. Většina dnešních žen chce obojí - pracovat v zaměstnání a mít rodinu a děti. Jak to prakticky uskuteční, záleží nejen na tom, co a jak si naplánují a jaké mají podmínky, ale také na tom, jaké konkrétní zkušenosti získávají v průběhu svého profesního vzdělávání a při utváření svých privátních vztahů. Většina mužů i žen (tato část je ale o něco menší) doporučuje tzv. třífázový model. Do narození prvního dítěte žena pracuje, potom na čas svou profesní činnost zcela nebo částečně přerušuje a stará se především o domácnost a dítě. Po několikaleté přestávce se opět vrací do zaměstnání, nejprve na částečný a později na plný úvazek. Tento model evidentně podporuje tradiční pohled na rozdělení pohlavních rolí a současnou situaci vztahu mezi pohlavími.³⁹

Ani dnes v naší zemi, na rozdíl od západní Evropy, není samozřejmostí, aby žena zejména s malým dítětem chodila do zaměstnání. A najde se řada lidí, která ji označí za krkavčí matku. Je však třeba si uvědomit, že všichni nejsme stejní. Každá žena a každý muž mají své individuální vlastnosti a zájmy. Zatímco řada žen bude chtít zůstat doma

---

³⁸ HAŠKOVÁ, H.; KŘÍŽKOVÁ, A.: Rovné příležitosti, Možnosti skloubení práce a rodiny v životě žen. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2002.č. 2–3. ISSN 1213-0028. s. 8–9.

³⁹ KARSTEN, H.: *Ženy - muži*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-145-X, s. 125- 31

s dítětem několik let, jiné ženy budou už po pár měsících či týdnech toužit dělat i něco jiného.

Problémy spojené se sladováním rodinného a profesního života neřeší jen ti rodiče, které jejich práce baví. Existuje také řada žen, jež do zaměstnání prostě musí. Stát se může cokoli a sama s dítětem a bez peněz se může ocitnout i maminka, která si plánovala zůstat na rodičovské dovolené několik let.⁴⁰

Po několika měsících intenzivního mateřství určité procento žen začíná uvažovat, zda jim v životě něco nechybí, zda své vlastní potřeby a životní cíle zcela nepodřizují miminku. Opustí-li žena–matka všechny své koníčky, přestane se stýkat s přáteli a veškeré své konání zaměřuje jen na péči o domácnost a dítě, může propadat pocitům osamění a odtrženosti od okolního světa. Právě to, že chybí hmatatelné výsledky mateřské práce, a případně její nedocenění mohou mít za důsledek velkou osobní nejistotu.

Pro matky na plný úvazek může mimo jiné představovat problém moment, kdy se děti začnou osamostatňovat. Mnohdy obtížně hledá novou možnost seberealizace a nepřiměřeně se upíná na partnera nebo na novou rodinu svých dětí. Žena, která si své zájmy a případně i profesi zachová také během mateřství, obvykle neprožívá tuto krizi „opuštěného hnízda“ tak dramaticky.⁴¹

Pro budoucí dobré fungování rodiny je nejdůležitější souznění obou partnerů. Je třeba skloubit své představy o sladování rodinného, pracovního a společenského života s představami svého partnera. Neexistuje ideální model vhodný pro všechny rodiny s dětmi. Vždy záleží na dohodě partnerů. Komplikace mohou nastat v situaci, kdy žena prosazuje rovnoprávnost hlava nehlava bez ohledu na potřeby svého partnera. Nebo naopak muž striktně tvá na tradičním rozdělení mužské a ženské role. Spíše než hlásání pokroku zabírají vstřícnost, empatie a schopnost se dohodnout. Důležitá je tedy vzájemná komunikace a hledání kompromisů, a co je nejdůležitější, samozřejmě potřeby dětí.

Mladé vzdělané ženy začínají myslet a žít jinak. Jestliže věnují energii a čas svému vzdělávání a budování své kariéry, rozhodně nechtějí s narozením dítěte o těžce

---

⁴⁰ MARKSOVÁ-TOMINOVÁ, M.: *Rodina a práce - jak je sladit a nezbláznit se*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-615-5, s. 8-9

⁴¹ MARKSOVÁ-TOMINOVÁ, M.: *Rodina a práce - jak je sladit a nezbláznit se*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-615-5, s. 10-11

vybudovanou kariéru přijít. Potom vyvstává otázka jak skloubit svoji kariéru s rodinou a dítětem, aniž by dítě bylo zanedbáváno. Ty ženy, které mají aktivně fungující „babičky“, mohou hovořit o velkém štěstí. Ostatní si musí pomoci jiným způsobem.

Dne 19. listopadu 2008 schválila vláda materiál předložený tehdejším ministrem práce a sociálních věcí Petrem Nečasem, tzv. Prorodinný balíček, který obsahoval různá opatření na podporu rodin s dětmi. Jak pan ministr uvedl: *Cílem není pasivní podpora rodiny, ale vytváření vlídnějšího prostředí rodičům pro snadnější sladění pracovního a rodinného života. Zároveň reagujeme na skutečnost, že na rozdíl od zahraničí u nás téměř neexistuje nabídka různých typů služeb péče o děti.* Tento Prorodinný balíček měl podpořit zakládání firemních školek, otcové mohli strávit týden s novorozeným dítětem na placené otcovské dovolené, měl zavést takzvané sousedské hlídání, podpořit částečné pracovní úvazky apod. Hlavní důvod tohoto návrhu, byl zřejmý: Česko patří v EU k zemím s nejmenším podílem práce na částečný úvazek. Zatímco v zemích Unie tak v průměru pracuje téměř třetina žen a každý dvanáctý muž, v Česku je to devět procent žen a pouze každý padesátý muž. V rámci sladování profesního a rodinného života je třeba podporovat zaměstnavatele, aby umožnili svým zaměstnancům využívat takové formy práce, které jim lépe usnadní harmonizovat pracovní a rodinné povinnosti. K nim patří částečné úvazky, sdílená pracovní místa, homeworking (teleworking), pružná pracovní doba.⁴²

Bohužel návrh sněmovnou schválen nebyl, nenašla se dostatečná podpora tohoto dosti revolučního návrhu v České republice, který mohl změnit situaci velkého množství rodin s malými dětmi. Mohl přispět k většímu zapojení otců do péče o děti a k lepšímu skloubení práce ve veřejné sféře a v domácnosti. Najde se ještě vůle našich politických představitelů k jejímu schválení? To ukáže čas.

Další možností, již mohou maminky s malými dětmi využít, jsou jesle. Tímto zařízením prošla velká část populace před rokem 1989, dnes z nich někteří lidé dělají strašáka, což je dáno naší komunistickou minulostí. I já prošla tímto zařízením a rozhodně nemohu říci, že by mi jesle jakkoliv ublížily, právě naopak. „O tom, že by jesle dětem škodily, neexistuje jediný důkaz,“ míní psycholog Lukáš Sedláček. Dnešní jesle připomínají spíše luxusní mateřské centrum a nedají se srovnat se zařízením před

---

⁴² Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 19. listopadu 2008 [cit. 2010-11-07]. Prorodinný balíček. Dostupné z [www: <mpsv.cz>](http://www.mpsv.cz).

rokem 1989. Zpočátku tam děti tráví jen několik hodin denně, takže odloučení od rodičů není tak drastické a je postupné. Někteří odborníci poukazují na fakt, že děti z jeslí mají mnohem lepší sociální a komunikační dovednosti, snáze se prosazují, vyjadřují, jsou sebevědomější, zároveň mají vyšší schopnost empatie, pochopení pro potřeby druhých, umějí lépe řešit konflikty v kolektivu apod. Bohužel takovýchto zařízení je v naší republice velmi málo a umístit do nich dítě vyjde velmi draho. Pokud by byla možnost umístit dítě do jeslí, které by byly dotované státem, jistě by o ně byl velký zájem.⁴³

Co tedy vlastně ženám zbývá, když nemají „babičku na telefon“ ani velké finance a trochu „štěstí“ při hledání jeslí? Mohou zkusit dohodu se zaměstnavatelem. V posledních letech mnohé firmy zjistily, že se jim vyplatí věnovat speciální pozornost ženám na mateřské dovolené. Tím, že jim umožní pracovat z domova tzv. Home office nebo na zkrácený úvazek, získají nesmírně loajální a věrnou zaměstnankyni. Dokonce si takto mohou udělat i reklamu na veřejnosti, už i u nás se totiž pořádají soutěže o nejlepší firmu přátelskou rodině.⁴⁴

Zvládat rodinu, dítě a práci, je také možné s pomocí chůvy. Její využití je u nás zatím málo rozšířené zejména proto, že se jedná o poměrně drahou záležitost, a také proto, že lidé neradi pouštějí do svých domovů cizí lidi. Dovolit si chůvu tak mohou jen ženy s vyššími platy, bohatými manželi nebo manželé, kteří oba slušně vydělávají. Objevuje se další nový pojem: Denní matka. Jedná se o ženy, které jsou na rodičovské dovolené se svým dítětem a přiberou si na hlídání další děti. Tato služba se u nás stále ještě odehrává jen na zcela neformální úrovni. Také existují různá mateřská centra, což jsou svépomocná zařízení, kde se sdružují převážně maminky na rodičovské dovolené se svými dětmi. Pro maminky se organizují nejrůznější kurzy, pro děti kroužky a maminky si při tom děti hlídají navzájem. Nejnovější možností je využití tzv. firemních zařízení, jejichž rozšíření je u nás teprve v začátcích.⁴⁵

Zájem o zřizování firemních školek se stále zvyšuje, hlavně mezi velkými podniky, ale s jejich realizací je problém. Náklady na školku se totiž nedají odčíst z daní. Zatím se dají tyto projekty realizovat pomocí různých grantů a dotací z Evropské unie na podporu rovných příležitostí a na sladování pracovních podmínek mužů a žen. I přes

⁴³ HORÁKOVÁ, K.: Zpátky k plotně. *Marie Claire*. 2009, č. 4, s. 68-72.

⁴⁴ MARKSOVÁ-TOMINOVÁ, M.: *Rodina a práce - jak je sladit a nezbláznit se*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-615-5, s. 91.

⁴⁵ MARKSOVÁ-TOMINOVÁ, M.: *Rodina a práce - jak je sladit a nezbláznit se*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-615-5, s. 111–123.

tyto potíže se přece jenom některé firmy pustily do realizace a v současné době je v České republice již asi 15 firemních školek. Mezi nimi firma Linet z Želevic u Slaného, pražská Nemocnice Na Homolce nebo první univerzitní škola u nás, a to na Českém vysokém učení technickém. Na zřízení této školky přispěly i samy zaměstnankyně. Nafotily kalendář, čímž přispěly k jejímu zviditelnění. Zkušenosti těchto firem ukazují, že školky přinášejí benefity jak zaměstnancům, tak společnosti. Jejich zřízení může zvýšit loajalitu pracovníků, prestiž firmy i její konkurenceschopnost na trhu. Je těžké dnes sehnat školku, na druhé straně je i velmi obtížné najít kvalitního zaměstnance, proto si některé firmy spočítaly, že je pro ně výhodnější investovat do zřízení školky a udržet si dobré zaměstnance než vydávat peníze na hledání nových lidí.⁴⁶

3.3 Participace žen a mužů na domácích pracích

Změny v postavení žen se odehrály na trhu práce a celkově ve veřejné sféře, zatímco v soukromí, v jednotlivých rodinách a domácnostech, se úloha žen mění jen velmi pomalu. Málokteré páry opouštějí tradiční rozdělení mužských a ženských rolí v rodině. Právě domácí práce se ocitají v samotném středu vyjednávání genderových strategií v rodině nebo v manželství, určují a definují generové role partnerů v rodině nejvíce. Můžeme rozlišovat dva druhy činností spojených s domácností. Základní z nich je management nebo správa domácnosti, což znamená zodpovědnost za domácnost a její fungování, rozdělování úkolů, které je potřeba vykonat, nebo vysvětlování, jakým konkrétním způsobem lze co a kde udělat nebo obstarat. Tato práce je ve většině domácností zajišťována ženami. Ostatní s pracemi v domácnosti pomáhají a provádějí svěřené úkoly, ale nepřebírají hlavní zodpovědnost za jejich celkovou koordinaci. Druhým typem činnosti je to, co si pod pojmem domácí práce většina z nás představí, tedy rutinní, nejčastěji vykonávané domácí práce, jako jsou vaření, úklid, praní a vše, co je nutné k běžnému provozu domácnosti.⁴⁷

---

⁴⁶ BUČKOVÁ, M.: Firemních školek pozvolna přibývá. *Mladá fronta Dnes*. 4. listopadu 2010, s. 4C.

⁴⁷ BIERZOVÁ, J.: Rozdělení domácích prací v rodinách s dětmi. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2006, č. 1. ISSN 1213-0028, s. 19-21

Nejvýraznější charakteristikou současného rozdělení práce v domácnosti je fakt, že ženy vykonávají většinu této práce, nezávisle na tom, zda jsou zaměstnané nebo ne. Ženy sice stále vykonávají většinu těchto prací, na druhé straně jim muži pomáhají více než v minulosti. V mocenských vztazích mezi partnery má převahu ten, který disponuje více zdroji ve formě vzdělání, výdělků nebo pracovní prestiže a vykonává pak méně nízko hodnocených domácích prací. Ženy mají tudíž obvykle slabší vyjednávací pozici především kvůli nižším příjmům, které musí vynahrazovat větším podílem na správě domácnosti. Jiné teorie jsou zase založeny na rozdílech v časových závazcích mužů a žen, které podstatně ovlivňují jejich podíl na práci v domácnosti. Další teorie vidí rozdělení práce v domácnosti jako výsledek postojů, které vůči genderovým rolím v rodině mají partneři. Postoje mohou být tradiční i rovnostářské a jsou závislé na socioekonomickém statusu jedince a na jeho osobních názorech. Dále se jedná o tzv. socializační nebo genderové přístupy. Ty upozorňují na to, že distribuce zdrojů mezi partnery je sociálně podmíněna a ženy i muži jsou socializováni do různých rolí. S rolí žen je tradičně asociována zodpovědnost za provádění domácích prací a muži jsou naopak spojováni spíše s placeným zaměstnáním, což s sebou přináší i odlišnou míru zapojení do prací v domácnosti.⁴⁸

Mnohé výzkumy dokazují, že i dříve poměrně rovné rozdělení odpovědnosti za domácí práce se v páru mění poté, co se partnerům narodí první dítě. Žena na sebe přebírá roli pečovatelky o dítě, která je téměř automaticky doprovázena i rolí pečovatelky o domácnost. Muž se naopak stále více soustřeďuje na placenou práci ve veřejné sféře. Role partnerů většinou zůstávají takto vychýlené i poté, co děti odrostou, a žena se vrátí do zaměstnání.⁴⁹

U mnohých lidí přetrvává názor, že „domácí práce = ženské práce“ a muž, který je vykovává, musí být nutně „pod pantoflem“. Lidé s tímto názorem si nedokážou představit, že by muž vařil, pral nebo uklízel zcela dobrovolně. Nechápu, že něco takového dělá proto, že respektuje svou ženu, která má přece stejné právo na volný čas jako on. A to dokonce i v případě, kdy on nosí domů více peněz. Jeho žena přece není uklízečka nebo služebná, které on platí za to, že mu denně žehlí košile, ale je to jeho

---

⁴⁸ BIERZOVÁ, J.: Rozdělení domácích prací v rodinách s dětmi. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2006, č. 1, ISSN 1213-0028, s. 19-26

⁴⁹ BIERZOVÁ, J.: Rozdělení domácích prací v rodinách s dětmi. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2006, č. 1, ISSN 1213-0028, s. 19-26

partnerka, proto se snaží, aby se partnersky rozdělili i o domácí práce. Někteří muži, přestože partnerce doma pomáhají, před členy své sociální skupiny o tom rozhodně nemluví, myslí si totiž, že to není tak úplně normální. A pak se zdá, že muži doma nepracují a o děti se nezajímají, i když to není pravda.

Na rodičovské dovolené v Česku jsou ani ne dvě procenta mužů. Toto je jen jeden z projevů rozdílu mezi muži a ženami v Česku, pokud jde o přístup k péči o děti či dělbu domácích prací. Podle socioložky Hany Friedleanderové, autorky velkého výzkumu o podobách otcovství v Česku, se otcové zatím zejména do péče o nejmladší děti zapojují hodně málo. Přitom přes devadesát procent mužů tvrdí, že děti jsou tím nejlepším, co je v životě potkalo. Na domácích pracích se muži u nás podílejí z jedenadvaceti procent, např. ve Švédsku z 36 %. Výzkum nicméně ukázal, že výrazně přibývá otců, zejména v mladších věkových skupinách, kteří se chtějí více věnovat dětem i za cenu, že kvůli tomu nebudou dělat velkou kariéru. Anebo hledají způsob, jak práci a čas pro rodinu skloubit. Tam ale často narážejí na nepochopení zaměstnavatelů. Muži jsou na tom ještě hůře než ženy. Zatím jen málokterý zaměstnavatel počítá s tím, že i oni potřebují volno, je-li dítě nemocné, nebo že by dokonce chtěli pracovat na částečný úvazek.⁵⁰

O mužských zaměstnancích se automaticky předpokládá, že se za všech okolností soustředí na práci a každodenní starosti o rodinu prakticky neřeší. V případě pracovního trhu je tento stereotyp pro muže spíše přínosem. Ale i muži kvůli genderovým stereotypům trpí, např. při péči o dítě, když jim společnost nevěří, že jsou schopni starat se o něj stejně dobře jako matka. Když už o dítě pečuje, může se stát obětí naprosto stejné diskriminace jako žena.⁵¹

Mnohými empirickými šetřeními je potvrzováno, že muži se patriarchálních nároků a postojů nevzdali. Výsledky četných studií podílu práce mužů a žen v domácnosti ukazují, že 20% podíl času, který domácím pracím věnují ženy, muži rozhodně nedosahují. A to i v těch případech, že je žena zaměstnaná a muž nezaměstnaný. I jiná zjištění dokazují, že ženy si svou podřízenou pozici podržují stále. Dospíváme tak k paradoxům. Žena řídí chod rodiny ve většině sfér, a přitom se stále v některých ohledech chová jako bytost podřízená. Současnou rodinu je nutné udržovat v rovnováze

---

⁵⁰ WALLEROVÁ, R.: Vystřídal byste ženu u dítěte. *Mladá fronta Dnes*. 28. dubna 2010, s. A3.

⁵¹ MARKSOVÁ-TOMINOVÁ, M.: *Rodina a práce - jak je sladit a nezbláznit se*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-615-5, s. 44

krkolonnými manévry. Žena věrná tradici, cítí za rodinu větší odpovědnost nežli muž. Proto formuluje svá přání velmi opatrně, aby se nedotkla mužovy patriarchální ješitnosti. Žena režiruje dění v rodině tak, aby si muž mohl připadat jako režisér, a pak se ještě musí vmluvit do toho, že k muži chová úctu a obdiv. Nekolizní pohlavní role umožňuje v našich podmínkách manželům už jen rodina venkovská a už jen v době, kdy jsou děti malé. Muži a ženy současnosti pochopitelně preferují ten model manželství, který je pro jejich pohlaví výhodnější, ženy pojetí rovnostářské a muži patriarchální. Obě pohlaví si však nemohou dovolit přiznávat to v rodině zcela otevřeně.⁵²

Jedním z kritických momentů mezi partnery je okamžik, kdy žena zůstane s dítětem doma a muž nadále pracuje. Po celodenním pobytu v zaměstnání mívá často dojem, že on už má pro den odpracováno, zatímco se žena doma celý den rekreovala. Řada žen od mužů pro změnu automaticky očekává, že když se konečně vrátil domů, péči o dítě alespoň na chvíli převezme a ona se konečně bude moci věnovat něčemu jinému. Vzájemné očekávání otce a matky se tedy velmi liší a je nesmírně důležité si na toto téma s partnerem promluvit.⁵³

Mnoho odborníků na výchovu kritizuje skutečnost, že prvních deset let života dítěte je jeho výchova téměř výlučně v rukou žen. Doma je to matka, ve školce vychovatelka a ve škole učitelka. Vyrůstajícím chlapcům pak často chybí mužské vzory, a tak se často obracejí ke stereotypním, nerealistickým obrazům mužů, které sledují v televizi nebo na internetu. Kdyby se na výchově dětí v prvních deseti letech více podíleli muži, měli by to snazší. Mohli by pozorovat, že se ženy a muži zase tolik neliší, když například vykonávají stejná povolání. Viděli by, že i muži mají své slabiny, že i muži mohou být ústupní a povolní a že naopak i ženy mají sílu a moc, aby se dokázaly prosadit.⁵⁴

Je sice pravda, že se u mužů projevil posun v postojích, pokud jde o to, zda a nakolik se mají podílet na výchově dětí a na činnostech potřebných k udržování chodu domácnosti, tato teoretická změna postoje se však zatím v praxi projevila jen v omezené míře. I dnešní ženy s „novými otci“ po boku obstarávají naprostou většinu domácích prací, jako jsou úklid, praní prádla, vaření nebo nákupy. Děťmi se tito otcové skutečně

---

⁵² MATOUŠEK, O.: *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon, 1993. ISBN 80-901424-7-8, s. 31-32

⁵³ MARKSOVÁ-TOMINOVÁ, M.: *Rodina a práce - jak je sladit a nezbláznit se*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-615-5, s. 67-69

⁵⁴ KARSTEN, H.: *Ženy - muži*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-145-X, s. 76

zabývají déle, nicméně většinou jen v rámci herní aktivity a realizace společných nápadů.⁵⁵

Zajímavý je také pohled zahraničních odborníků na tuto otázku, např. Göran Laspo z univerzity v Göteborgu, který se zabývá srovnáváním situace rodin v evropských zemích, ve svém průzkumu v roce 2001 ohodnotil vytíženost žen v domácnosti v České republice jako „docela extrémní“. Nepříznivě vyznívalo postavení českých žen v domácnosti dokonce i ve srovnání se sousedním Polskem. Češky pracovaly ze všech účastnic ankety nejdéle. Byly to také ony, kterým jejich manželé nejméně pomáhali s domácností a s výchovou dětí. A přitom ony samy hodnotily svoji situaci velmi pozitivně.⁵⁶

---

⁵⁵ KARSTEN, H.: *Ženy - muži*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-145-X, s. 125

⁵⁶ *Novinky.cz* [online]. 10. března 2008, [cit. 2010-03-12]. Muži prý uklízejí v domácnosti, aby si užili více sexu. Dostupný z [www: <novinky.cz>](http://www.novinky.cz)

PRAKTICKÁ ČÁST

1. Stanovení hypotéz

V okamžiku, kdy se ženy výrazněji zapojily do placené práce ve veřejné sféře, změnilo se jejich finanční možnosti, sebevědomí, chápání ženství a sebe sama i každodenní život. Těmto změnám se však velmi obtížně a pomalu přizpůsobují jednotlivá pracoviště a jejich kultura. Stejně tak je to s úlohou a vytížením žen v jednotlivých rodinách a domácnostech. Ve chvílích, kdy dojde ke kolizi zájmů partnerů, jsou ústupky očekávány zejména od žen. Především narození dítěte je bodem zlomu, kdy se i výjimečně egalitářské páry často vracejí k tradičnímu modelu rodiny. Důvodem je skutečnost, že navzdory významným změnám v postavení žen ve společnosti, se role mužů změnila jen málo. Společnost muže stále podporuje v angažmá ve veřejné sféře a v roli živitele.

Domácí práce vůbec není považována za práci, což ukazuje i její ignorace ve vládních statistikách zabývajících se prací a zaměstnaností. Za práci je považována činnost odměněná penězi, a za zaměstnané lidi, kteří za svou práci pravidelně pobírají mzdu nebo plat. Ženy, jež jsou v domácnosti na „plný úvazek“, ani nefigurují ve statistikách pro nezaměstnané, přesto bývají za nezaměstnané často označovány. Práce, kterou v domácnosti vykonávají, je neviditelná, protože je uzavřena v domácí „neproduktivní“ sféře, a to navzdory faktu, že má nesmírný ekonomický význam. Podle ekonomických odhadů vytváří až 40 % veškerého bohatství produkovaného v průmyslových zemích. Tím, že zdarma poskytuje služby, je na ní závislá velká část pracující populace, posiluje domácí práce celou ekonomiku. Přesto je její význam společensky nedocenen.⁵⁷

Nejvýraznější charakteristikou současného rozdělení práce v domácnosti je fakt, že ženy vykonávají většinu této práce nezávisle na tom, zda jsou zaměstnané nebo ne. Cílem této práce je zjištění, jakou roli zaujímají muž a žena v současném partnerském soužití, jaké jsou jejich postoje k tradičnímu nazírání na mužské a ženské role v rodině,

---

⁵⁷ *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online]. 28. července 2007, č. 2, [cit. 2011-01-30]. Dynamika domácích prací z globálního hlediska. Dostupné z [www: <genderonline.cz>](http://www.genderonline.cz).

zda a do jaké míry tyto názory ovlivňuje věk respondentů. Dotazování jsou respondenti obou pohlaví různého věku, různé úrovně vzdělání a z různých míst. To by mělo odhalit, do jaké míry se věk promítá do názorů jednotlivých generací a jak ovlivňuje velikost bydliště (vesnice x město) tradiční model - muž jako živitel rodiny a žena pečující o domácnost a děti. Dále mě zajímá, jestli úroveň dosaženého vzdělání respondentů má vliv na jejich názory týkající se rozdělení rolí v rodině.

V souvislosti s vyslovenými otázkami byly stanoveny tyto hypotézy:

1. Předpokládám, že více než 50 % respondentů věkové kategorie 20 – 29 let, se bude odklánět od tradičního rozdělení rolí mezi mužem a ženou v rodině.
2. Předpokládám, že více než 40 % respondentů s vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním bude nakloněno spravedlivějšímu rozdělení práce v domácnosti v rodině.
3. Předpokládám, že muži i ženy žijící na vesnici se budou více držet tradičního modelu než respondenti žijící ve městech či velkoměstech.
4. Předpokládám, že muži neradi opouštějí stávající model fungování rodiny, a tudíž jen velmi neradi poskytují ženám více prostoru pro jejich seberealizaci a relaxaci.

2. Průzkum zaměřený na dělbu práce mezi mužem a ženou

Pro získání informací, které se týkají problematiky genderových stereotypů a rozdělení domácích prací v současném partnerském soužití, jsem realizovala vlastní průzkum. Ke sběru požadovaných dat jsem použila metodu dotazníků. Pro vytvoření svého dotazníku, určeného k průzkumu mezi respondenty, jsem využila některé otázky z výzkumu „Kombinace pracovního a rodinného života v perspektivě genderových vztahů, sociální a zaměstnavatelské politiky ČR“, který prováděl Sociologický ústav Akademie věd ČR v roce 2005, a doplnila je některými jinými otázkami tak, aby dotazník vyhovoval mému šetření.

Otázky kladené v dotazníku jsou uzavřené a polootevřené s posuzovací škálou. Celkem dotazník obsahuje 13 otázek, které jsou rozčleněny do samostatných celků podle jednotlivých problémů týkajících se názorů na spolupráci a soužití mezi partnery.

První část dotazníku obsahuje základní osobní údaje o respondentovi, jako jsou pohlaví, věk, rodinný stav, nejvyšší ukončené vzdělání a bydliště rozdělené na venkov, město a velkoměsto.

Ve druhé části zjišťuji postoj respondentů k otázce rozdělení rolí muže a ženy v rodině či partnerství. Zajímá mě, jak se dívají na možnost spolupráce při fungování rodiny a s tím spojené vykonávání domácích prací, zda a do jaké míry se muži chtějí podílet a také se podílejí na práci v domácnosti a jestli naopak ženy jsou ochotné tzv. ustoupit a umožnit mužským partnerům se více zapojit do výchovy dětí.

Třetí část dotazníku tvoří otázky, které se týkají významu práce pro muže a ženu a ochoty skloubit profesní a rodinný život. Závěrečnou část tvoří přesné vymezení domácích prací, na kterých se jednotliví respondenti podílejí, a v jaké míře jsou aktivní v partnerském rozhodování.

3. Vyhodnocení výsledků a interpretace průzkumu

Cílový soubor respondentů tvoří zástupci obou pohlaví z různých sociálních vrstev, s různým stupněm dosaženého vzdělání a žijící v různých částech republiky. Výběrový soubor byl vygenerován prostým náhodným výběrem a je složen ze 131 respondentů, z toho je 73 žen (55,7 %) a 58 mužů (44,3 %). Byli osloveni respondenti ve věku od 20 let a více bez jakéhokoli dalšího omezení. Dotazníkové šetření probíhalo v měsících leden a únor 2011.

3.1 Statistické vyhodnocení otázek dotazníku

Následuje statistické vyhodnocení jednotlivých otázek dotazníku.

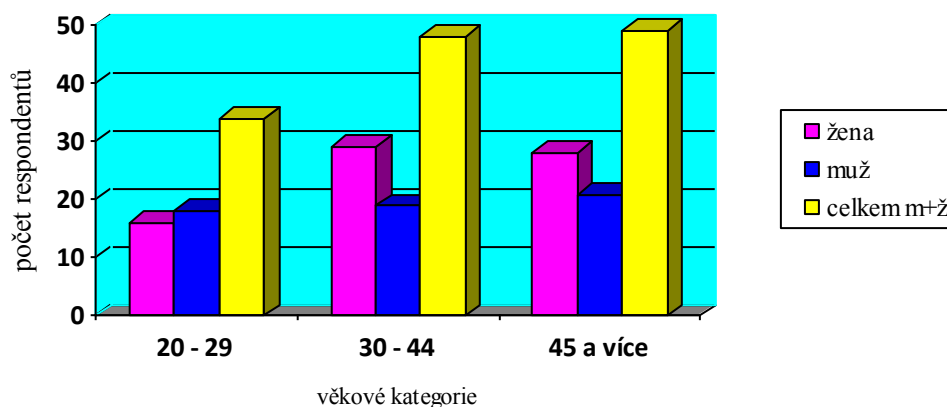
Otázky č. 1 a 2: Označení pohlaví a věkové kategorie respondentů

Odpovědi na tyto otázky jsou shrnuty v následující tabulce a grafu. I když na otázky v dotazníku odpovídaly více ženy než muži, myslím si, že průkaznost dotazníkové metody je dostatečně vysoká.

Tabulka č. 1 Rozdělení respondentů podle pohlaví a věku

pohlaví/věk	20 – 29 let	30 – 44 let	45 a více let	celkem	celkem v %
žena	16	29	28	73	55,7
muž	18	19	21	58	44,3
celkem m+ž	34	48	49	131	100

Graf č. 1 Rozdělení respondentů podle pohlaví a věku

Otázka č. 3: Jaký je váš rodinný stav?

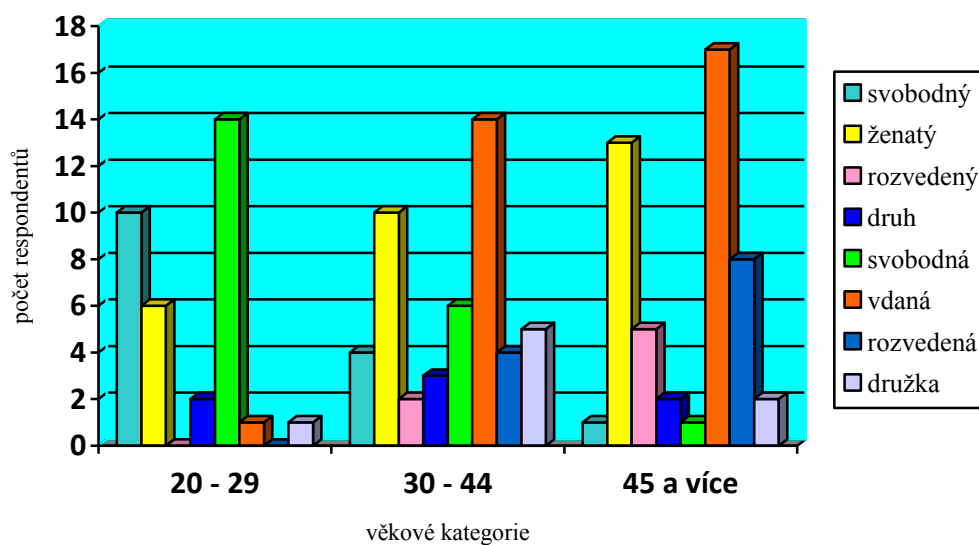
Z celkového počtu 58 mužů odpovědělo 15 svobodných (25,8 %), 29 ženatých (50 %), 7 rozvedených (12,1 %) a 7 druhů (12,1 %). Z celkového počtu 73 žen odpovědělo 21 svobodných (28,8 %), 32 vdaných (43,8 %), 12 rozvedených (16,4 %) a 8 družek (11 %).

Tabulka č. 2 Rozdělení respondentů podle pohlaví a rodinného stavu

MUŽI	20 – 29 let	30 – 44 let	45 a více let	celkem	%
svobodný	10	4	1	15	25,8
ženatý	6	10	13	29	50,0
rozvedený	0	2	5	7	12,1
druh	2	3	2	7	12,1
celkem	18	19	21	58	100

ŽENY	20 – 29 let	30 – 44 let	45 a více let	celkem	%
svobodná	14	6	1	21	28,8
vdaná	1	14	17	32	43,8
rozvedená	0	4	8	12	16,4
družka	1	5	2	8	11
celkem	16	29	28	73	100

Graf č. 2 Rozdělení respondentů podle pohlaví a rodinného stavu

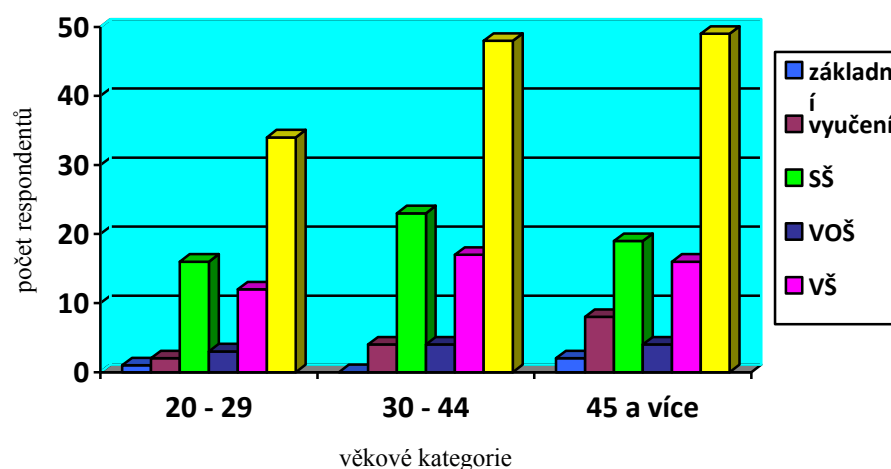
Otázka č. 4: Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Z celkového počtu 131 respondentů odpovědělo: 3 (2,3 %) se základním vzděláním, 14 (10,7 %) vyučených, 58 (44,3 %) se středoškolským vzděláním, 11 (8,4 %) s vyšším odborným vzděláním a 45 (34,3 %) s vysokoškolským vzděláním.

Tabulka č. 3 Rozdělení respondentů podle věku a nejvyššího ukončeného vzdělání

respondenti celkem	20 – 29 let	30 – 44 let	45 a více let	celkem	%
základní	1	0	2	3	2,3
vyučení	2	4	8	14	10,7
SŠ	16	23	19	58	44,3
VOŠ	3	4	4	11	8,4
VŠ	12	17	16	45	34,3
celkem	34	48	49	131	100

Graf č. 3 Rozdělení respondentů podle věku a nejvyššího ukončeného vzdělání

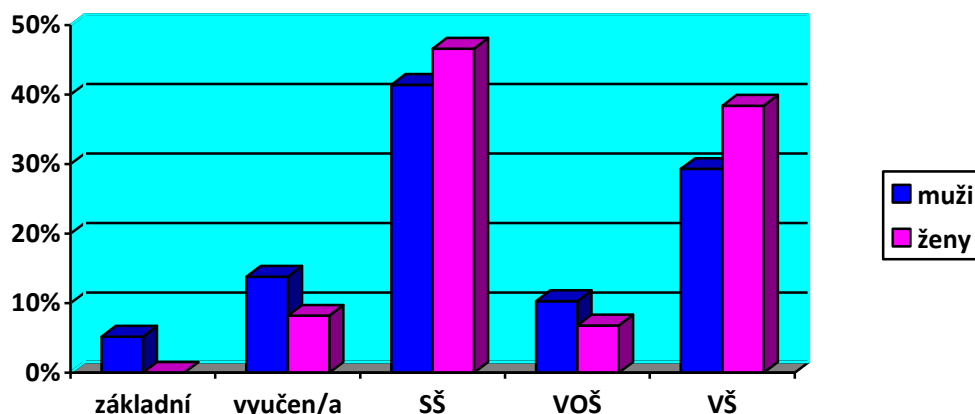
Z celkového počtu 58 mužů odpovědělo: 3 se základním vzděláním (5,2 %), 8 vyučených (13,8 %), 24 se středoškolským vzděláním (41,4 %), 6 s vyšším odborným vzděláním (10,3 %) a 17 s vysokoškolským vzděláním (29,3 %). Z celkového počtu 73 žen odpovědělo 0 se základním vzděláním (0 %), 6 vyučených (8,2 %), 34 se středoškolským vzděláním (46,6 %), 5 s vyšším odborným vzděláním (6,8 %) a 28 s vysokoškolským vzděláním (38,4 %).

Tabulka č. 4 Rozdělení respondentů podle pohlaví, věku a ukončeného vzdělání

MUŽI	20 – 29 let	30 – 44 let	45 a více let	celkem	%
základní	1	0	2	3	5,2
vyučen	1	1	6	8	13,8
SŠ	8	12	4	24	41,4
VOŠ	2	1	3	6	10,3
VŠ	6	5	6	17	29,3
celkem	18	19	21	58	100

ŽENY	20 – 29 let	30 – 44 let	45 a více let	celkem	%
základní	0	0	0	0	0
vyučena	1	3	2	6	8,2
SŠ	8	11	15	34	46,6
VOŠ	1	3	1	5	6,8
VŠ	6	12	10	28	38,4
celkem	16	29	28	73	100

Graf č. 4 Rozdělení respondentů podle pohlaví a nejvyššího ukončeného vzdělání

Otázka č. 5: Žijete ve městě nebo na vesnici?

Z celkového počtu 131 respondentů odpovědělo 27 (20,6 %) žijících na vesnici, 35 (26,7 %) žijících ve městě a 69 (52,7 %) žijících ve velkoměstě.

Z 58 mužů odpovědělo 13 (22,4 %) žijících na vesnici, 18 (31 %) žijících ve městě a 27 (46,6 %) žijících ve velkoměstě. A ze 73 žen odpovědělo 14 (19,2 %) žijících na vesnici, 17 (23,3 %) žijících ve městě a 42 (57,5 %) žijících ve velkoměstě.

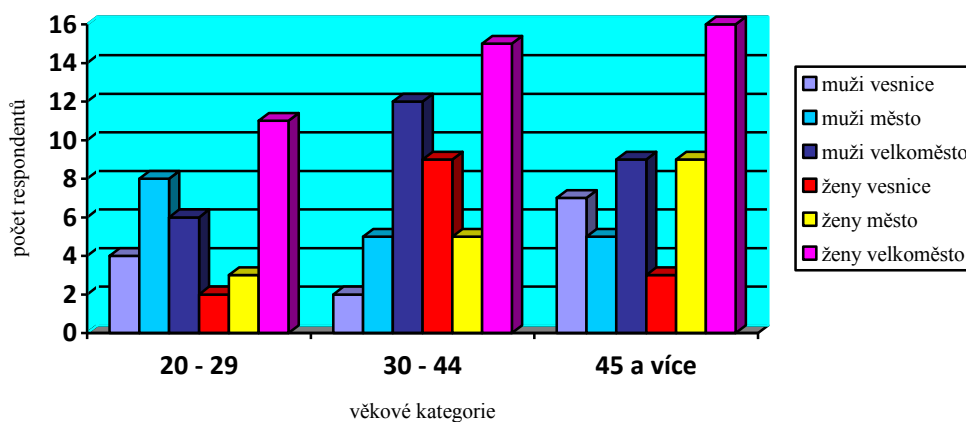
Tabulka č. 5 Rozdělení respondentů podle věku a místa bydliště (vesnice x město x velkoměsto)

respondenti celkem	20 – 29 let	30 – 44 let	45 a více let	celkem	%
vesnice	6	11	10	27	20,6
město	11	10	14	35	26,7
velkoměsto	17	27	25	69	52,7
celkem	34	48	49	131	100

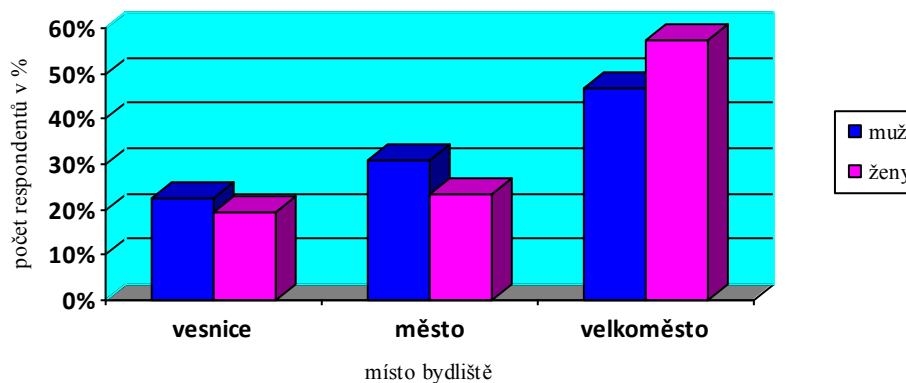
MUŽI	20 – 29 let	30 – 44 let	45 a více let	celkem	%
vesnice	4	2	7	13	22,4
město	8	5	5	18	31,0
velkoměsto	6	12	9	27	46,6
celkem	18	19	21	58	100

ŽENY	20 – 29 let	30 – 44 let	45 a více let	celkem	%
vesnice	2	9	3	14	19,2
město	3	5	9	17	23,3
velkoměsto	11	15	16	42	57,5
celkem	16	29	28	73	100

Graf č. 5: Počet respondentů podle pohlaví, věkových kategorií a místa bydliště

Graf č. 6: Počet respondentů podle pohlaví a místa bydliště

Otázka č. 6: Souhlasíte s tvrzením, že muž je živitel rodiny a žena má pouze pečovat o domácnost a děti?

Z celkového počtu 58 mužů jich odpovědělo: 9 (15,5 %) rozhodně ano, 14 (24,1 %) spíše ano, 16 (27,6 %) spíše ne a 19 (32,8 %) rozhodně ne.

- z vesnice: rozhodně ano 5 (38,4 %), spíše ano 3 (23,1 %), spíše ne 2 (15,4 %) a rozhodně ne 3 (23,1 %)
- z města: rozhodně ano 2 (11,1 %), spíše ano 5 (27,8 %), spíše ne 5 (27,8 %) a rozhodně ne 6 (33,3 %)
- z velkoměsta: rozhodně ano 2 (7,5 %), spíše ano 6 (22,2 %), spíše ne 9 (33,3 %) a rozhodně ne 10 (37,0 %)

U odpovědi na tuto otázku u mužů z vesnice převládal názor rozhodně ano a spíše ano tj. 61,5 %, názor spíše ne a rozhodně ne zastávalo 38,5 %. U mužů z města převládal názor spíše ne a rozhodně ne 61,1 %, názor spíše ano a rozhodně ano zastávalo 38,9 %. U mužů z velkoměsta velmi výrazně převládal názor spíše ne a rozhodně ne 70,3 %, názor spíše ano a rozhodně ano zastávalo 29,7 %.

Z celkového počtu 73 žen jich odpovědělo: 1 (1,4 %) rozhodně ano, 7 (9,6 %) spíše ano, 28 (38,3 %) spíše ne a 37 (50,7 %) rozhodně ne.

- z vesnice: rozhodně ano 2 (14,2 %), spíše ano 4 (28,6 %), spíše ne 4 (28,6 %) a rozhodně ne 4 (28,6 %)
- z města: rozhodně ano 1 (5,9 %), spíše ano 2 (11,8 %), spíše ne 6 (35,3 %) a rozhodně ne 8 (47,0%)
- z velkoměsta: rozhodně ano 0 (0 %), spíše ano 1 (2,4 %), spíše ne 17 (40,5 %) a rozhodně ne 24 (57,1 %)

U odpovědi na tuto otázku u žen z vesnice převládal názor spíše ne, rozhodně ne (57,2 %), názor spíše ano a rozhodně ano zastávalo 42,8 %. U žen z města převládal názor spíše ne a rozhodně ne (82,3 %), názor spíše ano a rozhodně ano zastávalo 17,7 %. U žen z velkoměsta velmi výrazně převládal názor spíše ne a rozhodně ne (97,6 %), názor spíše ano a rozhodně ano zastávaly jen 2,4 %.

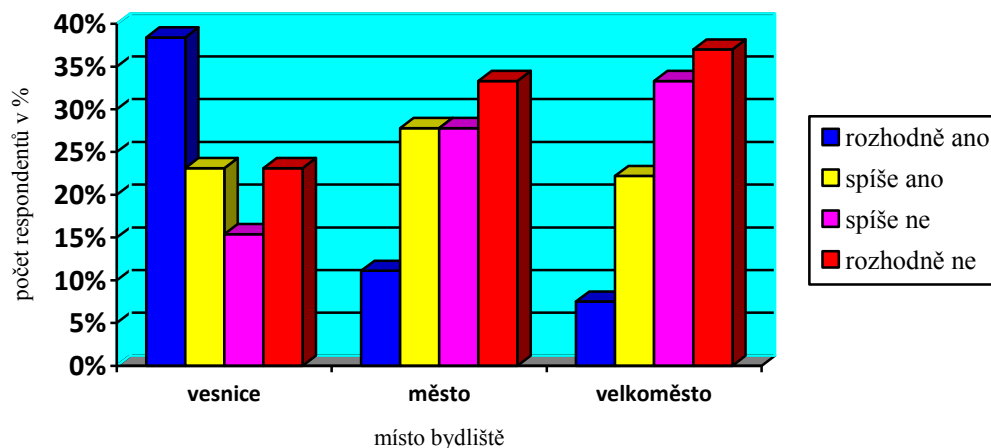
Tabulka č. 6 Rozdělení podle pohlaví a místa bydliště respondentů

MUŽI	vesnice	město	velkoměsto
rozhodně ano	38,4 %	11,1 %	7,5 %
spíše ano	23,1 %	27,8 %	22,2 %
spíše ne	15,4 %	27,8 %	33,3 %
rozhodně ne	23,1 %	33,3 %	37,0 %

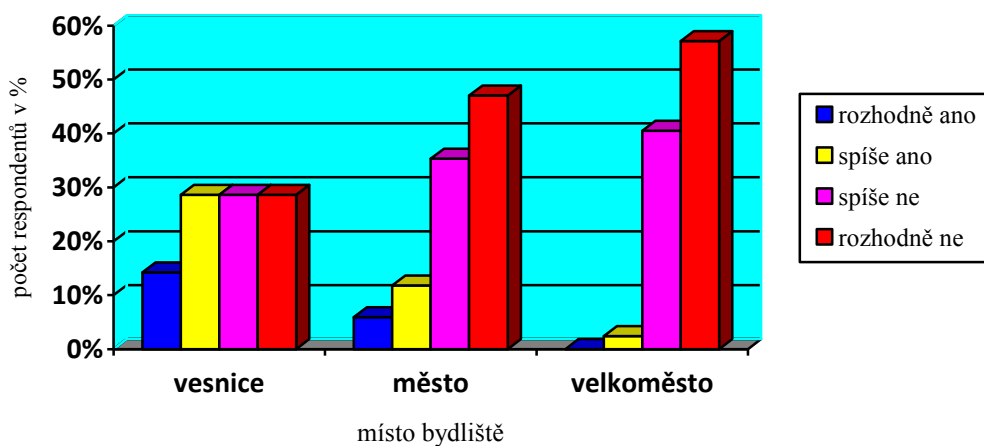

ŽENY	vesnice	město	velkoměsto
rozhodně ano	14,2 %	5,9 %	0 %
spíše ano	28,6 %	11,8 %	2,4 %
spíše ne	28,6 %	35,3 %	40,5 %
rozhodně ne	28,6 %	47 %	57,1 %

Graf č. 7 Názory mužů na tvrzení, že muž je živitel rodiny a žena má pečovat o domácnost a děti

Graf č. 8 Názory žen na tvrzení, že muž je živitel rodiny a žena má pečovat o domácnost a děti

Rozdělením mužů a žen do jednotlivých věkových kategorií (20 – 29 let, 30 – 44 let a 45 a více let) se názory mírně lišily u mužů ve věkové kategorii 45 a více let, u nichž převládal názor *rozhodně ano* a *spíše ano*. U ostatních věkových kategorií se názory výrazně nelišily a převládal názor *spíše ne* a *rozhodně ne*.

Tabulka č. 7 Rozdělení podle pohlaví a věkových kategorií

MUŽI	20 – 29 let	30 – 44 let	45 a více let
rozhodně ano	27,8 %	15,8 %	23,8 %
spíše ano	22,2 %	31,6 %	33,3 %
spíše ne	22,2 %	42,1 %	38,1 %
rozhodně ne	27,8 %	10,5 %	4,8 %

ŽENY	20 – 29 let	30 – 40 let	45 a více let
rozhodně ano	0 %	3,4 %	0 %
spíše ano	6,2 %	6,9 %	14,3 %
spíše ne	31,3 %	48,3 %	32,1 %
rozhodně ne	62,5 %	41,4 %	53,6 %

U odpovědi na tuto otázku u mužů ve věkové kategorii 20 – 29 let byly názory *rozhodně ano* a *spíše ano* na stejné úrovni jako názory *spíše ne* a *rozhodně ne* (50 %). Ve věkové kategorii 30 – 44 let převládá mírně názor *spíše ne* a *rozhodně ne* (52,6 %), názor *rozhodně ano* a *spíše ano* zastávalo 47,4 %. Ve věkové kategorii 45 a více let převládá názor *rozhodně ano* a *spíše ano* (57,1 %), názor *spíše ne* a *rozhodně ne* zastávalo názor 42,9 %.

U odpovědí na tuto otázku u žen ve věkové kategorii 20 – 29 let převládá názor *spíše ne* a *rozhodně ne* (93,8 %), názor *rozhodně ano* a *spíše ano* zastávaly 6,2 %. Ve věkové kategorii 30 – 40 let převládá názor *spíše ne* a *rozhodně ne* (89,7 %) a názor *rozhodně ano* a *spíše ano* zastávaly 10,3 %. Ve věkové kategorii 45 a více let opět převládá názor *spíše ne* a *rozhodně ne* (85,7 %), názor *rozhodně ano* a *spíše ano* zastávaly 14,3 %.

Předpoklad, že velikost bydliště (vesnice x město x velkoměsto) ovlivňuje názory mužů a žen na tradiční model, kdy muž vystupuje jako živitel rodiny a žena jako pečovatelka o děti a domácnost, se potvrdil pouze u mužů v nejvyšší věkové kategorii. U žen se názor na tradiční model nepotvrdil.

Názory na tuto otázku se odlišují podle místa bydliště pouze u mužů ve věkové kategorii 45 a více let. Ostatní názory mužů a žen se ve spojení s jejich bydlištěm neliší a velmi výrazně převládají názory, že muž i žena se mají podílet stejnou měrou na chodu domácnosti a na výchově dětí a že živitelem dnešní rodiny je nejen muž, ale i žena.

Otázka č. 7: Domníváte se, že by se měl muž více podílet na výchově dětí, než je tomu v současnosti?

Z celkového počtu 58 mužů odpovědělo: *rozhodně ano* 21 (36,2 %), *spíše ano* 18 (31,1 %), *spíše ne* 13 (22,4 %) a *rozhodně ne* 6 (10,3 %). Z celkového počtu 73 žen odpovědělo: *rozhodně ano* 34 (46,5 %), *spíše ano* 36 (49,3 %), *spíše ne* 3 (4,2 %) a *rozhodně ne* 0 (0 %).

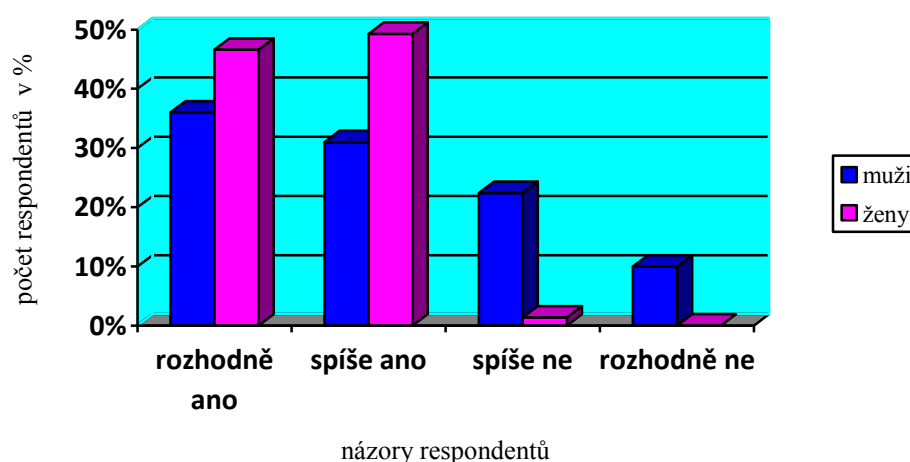
Tabulka č. 8 Rozdělení respondentů podle pohlaví a věkových kategorií

MUŽI	20 – 29 let	30 – 44 let	45 a více let
rozhodně ano	33,3 %	42,1 %	33,3 %
spíše ano	38,9 %	31,6 %	23,8 %
spíše ne	22,2 %	21 %	23,8 %
rozhodně ne	5,6 %	5,3 %	19,1 %

ŽENY	20 – 29 let	30 – 44 let	45 a více let
rozhodně ano	37,5 %	51,8 %	46,4 %
spíše ano	56,3 %	44,8 %	50 %
spíše ne	6,2 %	3,4 %	3,6 %
rozhodně ne	0 %	0 %	0 %

Graf č. 9 Názory respondentů obou pohlaví na tvrzení, že by se muž měl více podílet na výchově dětí, než je tomu v současnosti?

U této otázky převládaly jednoznačné názory ano u 67,3 % mužů a u 95,8 % žen.

Otázka č. 8: Kolik hodin denně se věnujete domácím pracím?

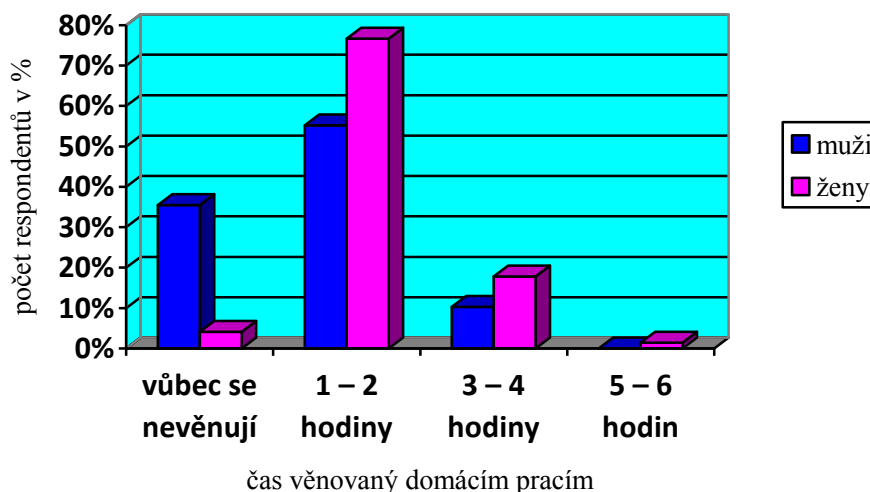
Z celkového počtu 58 mužů odpovědělo: *vůbec se nevěnuji* 20 (34,5 %), *1 – 2 hodiny* 32 (55,2 %), *3 – 4 hodiny* 3 (10,3 %). Odpovědi *5 – 6 hodin*, *7 a více hodin* zůstalo nevyplněno. Z celkového počtu 73 žen odpovědělo: *vůbec se nevěnuji* 3 (4,1 %), *1 – 2 hodiny* 56 (76,7 %), *3 – 4 hodiny* 13 (17,8 %), *5 – 6 hodin* 1 (1,4 %) a *7 a více hodin* zůstalo nevyplněno.

Tabulka č. 9 Rozdělení respondentů podle pohlaví, věku a času věnovaného domácím pracím

MUŽI	20 – 29 let	30 – 44 let	45 a více let
vůbec se nevěnuji	61,1 %	10,5 %	33,3 %
1 – 2 hodiny	38,9 %	79 %	47,6 %
3 – 4 hodiny	0 %	10,5 %	19,1 %
5 – 6 hodin	0 %	0 %	0 %

ŽENY	20 – 29 let	30 – 44 let	45 a více let
vůbec se nevěnuji	12,5 %	3,4 %	0 %
1 – 2 hodiny	75 %	82,8 %	71,4 %
3 – 4 hodiny	12,5 %	13,8 %	25 %
5 – 6 hodin	0 %	0 %	3,6 %

Graf č. 10 Názory respondentů obou pohlaví na časové rozpětí, kdy se věnují domácím pracím

Z výše uvedených údajů vyplývá, že domácím pracím se nejvíce věnují ženy. Muži se jim buď vůbec nevěnují, nebo se jejich činnost vejde do nejkratšího sledovaného

časového rozpětí 1 – 2 hodin. Muži ve věku 30 – 44 let se na chodu domácnosti podílejí více než ostatní, mladší či starší ročníky.

Tabulka č. 10 Rozdělení respondentů podle pohlaví a dosaženého vzdělání

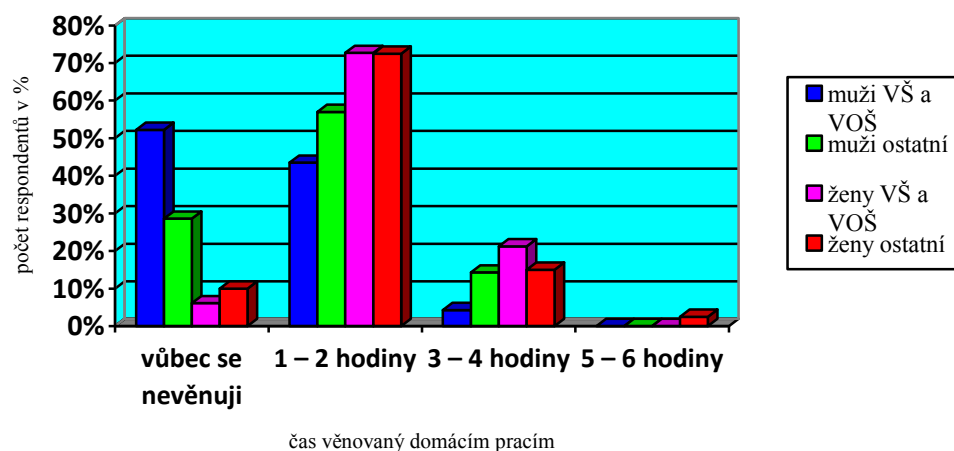
MUŽI	VOŠ + VŠ	ostatní vzdělání
vůbec se nevěnuji	52,2 %	28,6 %
1 – 2 hodiny	43,5 %	57,1 %
3 – 4 hodiny	4,3 %	14,3 %
5 – 6 hodin	0 %	0 %

ŽENY	VOŠ + VŠ	ostatní vzdělání
vůbec se nevěnuji	6,1 %	10 %
1 – 2 hodiny	72,7 %	72,5 %
3 – 4 hodiny	21,2 %	15 %
5 – 6 hodin	0 %	2,5 %

Z celkového počtu 58 mužů odpovědělo 23 se vzděláním VOŠ + VŠ a 35 s ostatním vzděláním. Z 23 vysokoškolsky vzdělaných mužů odpovědělo: *vůbec se nevěnuji* 12 (52,2 %), věnuji se *1 – 2 hodiny* 10 (43,5 %), věnuji se *3 – 4 hodiny* 1 (4,3 %). Muži s jiným vzděláním než vysokoškolským odpověděli: *vůbec se nevěnuji* 10 (28,6 %), věnuji se *1 – 2 hodiny* 20 (57,1 %), věnuji se *3 – 4 hodiny* 5 (14,3 %). Delší časová rozpětí zůstala nevyplněna.

Z celkového počtu 73 žen odpovědělo 33 se vzděláním VOŠ + VŠ a 40 s ostatním vzděláním. Z 33 vysokoškolsky vzdělaných žen odpovědělo: *vůbec se nevěnuji* 2 (6,1 %), věnuji se *1 – 2 hodiny* 24 (72,7 %), věnuji se *3 – 4 hodiny* 7 (21,2 %) a věnuji se *5 – 6 hodin* 0 (0 %). Ženy s ostatním vzděláním než je vysokoškolské odpovědělo: *vůbec se nevěnuji* 4 (10 %), věnuji se *1 – 2 hodiny* 29 (72,5 %), věnuji se *3 – 4 hodiny* 6 (15 %) a věnuji se *5 – 6 hodin* 1 (2,5 %). Delší časové rozpětí zůstalo nevyplněno.

Graf č. 11 Rozdělení respondentů podle dosaženého vzdělání a jejich míry zapojení do chodu domácnosti

Z následujícího grafu vyplývá, že respondenti s vysokoškolským a vyšším odborným vzděláním se domácím pracím věnují daleko méně než respondenti se středoškolským vzděláním nebo vyučením. Domnívala jsem se, že více než 40 % respondentů s vysokoškolským vzděláním bude nakloněno spravedlivějšímu rozdělení práce v domácnosti a rodině, což se nepotvrdilo.

Otázka č. 9: Myslíte si, že by měl muž pomoci své ženě sladit její pracovní život s péčí o rodinu?

Z celkového počtu 58 mužů odpovědělo: *rozhodně ano* 33 (56,9 %), *spíše ano* 20 (34,5 %), *spíše ne* 5 (8,6 %) a *rozhodně ne* 0. Z celkového počtu 73 žen odpovědělo: *rozhodně ano* 54 (74 %), *spíše ano* 19 (26 %), *spíše ne* a *rozhodně ne* 0.

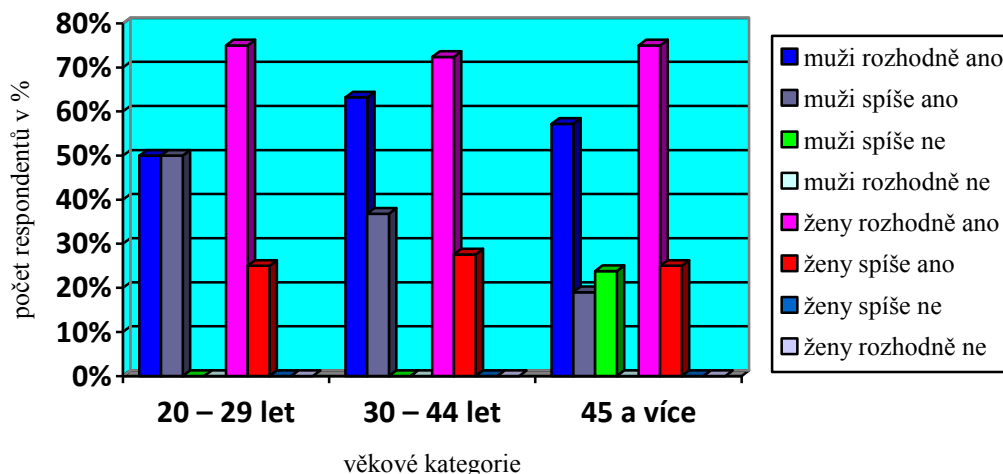
Tabulka č. 11 Rozdělení respondentů podle pohlaví a věkových kategorií

MUŽI	20 – 29 let	30 – 44 let	45 a více let
rozhodně ano	50 %	63,2 %	57,2 %
spíše ano	50 %	36,8 %	19 %
spíše ne	0 %	0 %	23,8 %
rozhodně ne	0 %	0 %	0 %

ŽENY	20 – 29 let	30 – 44 let	45 a více let
rozhodně ano	75 %	72,4 %	75 %
spíše ano	25 %	27,6 %	25 %
spíše ne	0 %	0 %	0 %
rozhodně ne	0 %	0 %	0 %

Graf č. 12 Názory respondentů obou pohlaví rozdělených podle věkových kategorií na tvrzení, jestli by měl muž pomoci své ženě sladit její pracovní život s péčí o rodinu

U této otázky převládá téměř jednotný názor *ano*. 91,4 % mužů a 100 % žen tvrdí, že by muž měl pomoci své ženě sladit její pracovní život s péčí o rodinu. Podle pohlaví a podle jednotlivých věkových kategorií (20 – 29 let, 30 – 44 let a 45 a více let) se výsledky mírně lišily pouze u nejvyšší věkové kategorie mužů. To znamená, že téměř všichni respondenti, až na uvedenou výjimku si jsou vědomi nutnosti pomoci ženám s domácností.

Otázka č. 10: Souhlasíte s tvrzením, že otec dovede pečovat o dítě stejně dobře jako matka?

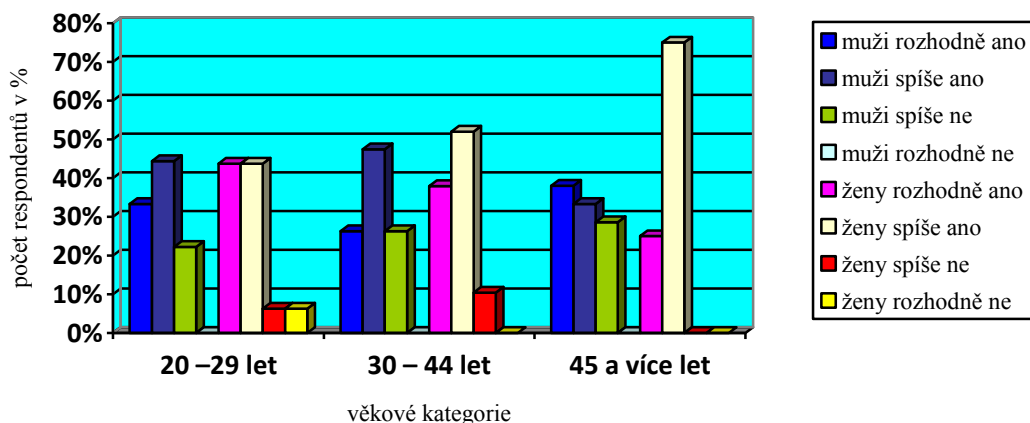
Z celkového počtu 58 mužů odpovědělo *rozhodně ano* 19 (32,7 %), *spíše ano* 24 (41,4 %), *spíše ne* 15 (25,9 %) a *rozhodně ne* 0. Z celkového počtu 73 žen odpovědělo *rozhodně ano* 25 (34,2 %), *spíše ano* 43 (58,9 %), *spíše ne* 4 (5,5 %) a *rozhodně ne* 1 (1,4 %).

Tabulka č. 12: Rozdělení respondentů podle pohlaví a věkových kategorií

MUŽI	20 – 29 let	30 – 44 let	45 a více let
rozhodně ano	33,3 %	26,3%	38,1 %
spíše ano	44,4 %	47,4 %	33,3 %
spíše ne	22,3 %	26,3 %	28,6 %
rozhodně ne	0 %	0 %	0 %

ŽENY	20 – 29 let	30 – 44 let	45 a více let
rozhodně ano	43,7 %	37,9 %	25 %
spíše ano	43,7 %	51,7 %	75 %
spíše ne	6,3 %	10,4 %	0 %
rozhodně ne	6,3 %	0 %	0 %

Graf č. 13 Názory respondentů obou pohlaví podle věkové kategorie

Tabulka č. 13 Rozdělení respondentů podle pohlaví a dosaženého vzdělání

MUŽI	VOŠ + VŠ	ostatní vzdělání
rozhodně ano	30,5 %	34,3 %
spíše ano	47,8 %	37,1 %
spíše ne	21,7 %	28,6 %
rozhodně ne	0 %	0 %

ŽENY	VOŠ + VŠ	ostatní vzdělání
rozhodně ano	39,4 %	30 %
spíše ano	51,5 %	65 %
spíše ne	6,1 %	5 %
rozhodně ne	3 %	0 %

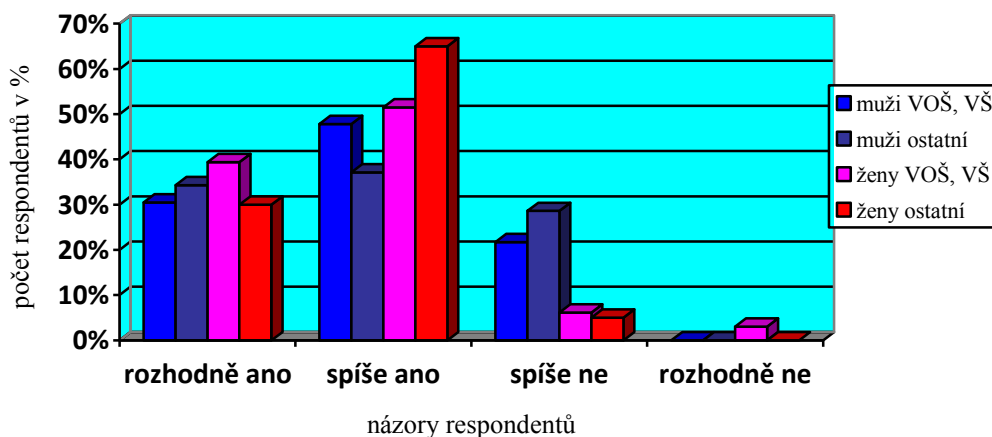
Z celkového počtu 58 mužů odpovědělo 23 se vzděláním VOŠ + VŠ a 35 s jiným vzděláním. Z 23 vysokoškolsky vzdělaných mužů odpovědělo: *rozhodně ano* 7 (30,5 %), *spíše ano* 11 (47,8 %), *spíše ne* 5 (21,7 %) a *rozhodně ne* 0. Muži s jiným vzděláním než vysokoškolským odpověděli: *rozhodně ano* 12 (34,3 %), *spíše ano* 13 (37,1 %), *spíše ne* 10 (28,6 %) a *rozhodně ne* 0.

Z celkového počtu 73 ženy odpovědělo 33 se vzděláním VOŠ + VŠ a 40 s jiným vzděláním. Z 33 vysokoškolsky vzdělaných žen odpovědělo: *rozhodně*

ano 13 (39,4 %), *spíše ano* 17 (51,5 %), *spíše ne* 2 (6,1 %) a *rozhodně ne* 1 (3%). Ženy s jiným vzděláním než vysokoškolským odpověděly: *rozhodně ano* 12 (30 %), *spíše ano* 26 (65 %), *spíše ne* 2 (5 %) a *rozhodně ne* 0.

Graf č. 14 Názory respondentů podle pohlaví a dosaženého vzdělání

U této otázky převládal názor *ano* u 74,1 % mužů a u 93,1 % žen. Z těchto ukazatelů vyplývá, že ženy více než muži věří, že otec dovede o dítě pečovat stejně dobře jako matka. U mužů se objevují jisté pochybnosti, které jsou vykazovány 25,9 % odpovědí *spíše ne*. Domnívám se, že ženy by se rády více podělily o péči o děti s muži, ti ale zatím nejsou připravení opustit svůj zažitý tradiční model fungování rodiny.

Otázka č. 11: Souhlasíte s tvrzením, že být ženou v domácnosti je právě tak smysluplné jako práce za mzdu?

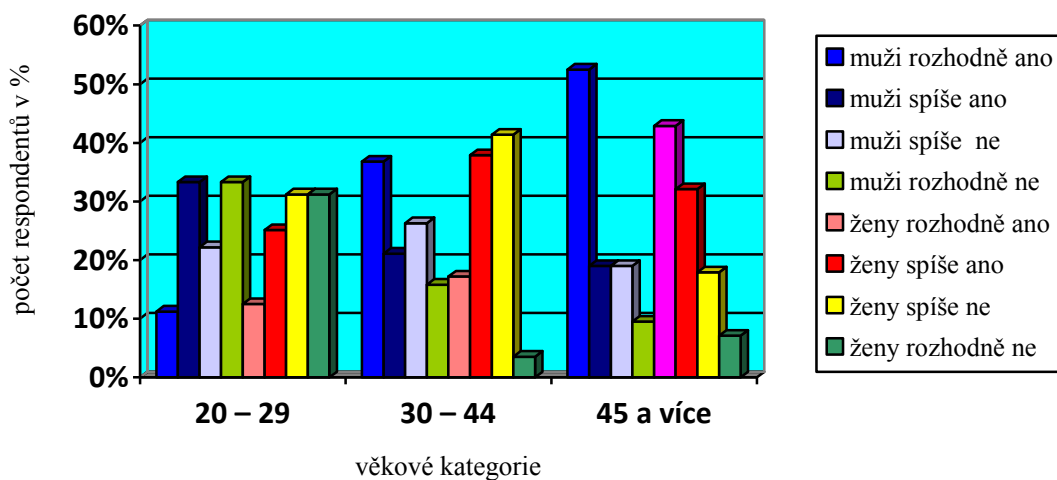
Z celkového počtu 58 mužů odpovědělo *rozhodně ano* 20 (34,5 %), *spíše ano* 14 (24,1 %), *spíše ne* 13 (22,4 %) a *rozhodně ne* 11 (19 %). Z celkového počtu 73 žen odpovědělo *rozhodně ano* 19 (26 %), *spíše ano* 24 (32,9 %), *spíše ne* 22 (30,1 %) a *rozhodně ne* 8 (11 %).

Tabulka č. 14 Rozdělení respondentů podle pohlaví a věkových kategorií

MUŽI	20 – 29 let	30 – 44 let	45 a více let
rozhodně ano	11,2 %	36,8 %	52,5 %
spíše ano	33,3 %	21,1 %	19 %
spíše ne	22,2 %	26,3 %	19 %
rozhodně ne	33,3 %	15,8 %	9,5 %

ŽENY	20 – 29 let	30 – 44 let	45 a více let
rozhodně ano	12,5 %	17,2 %	42,9 %
spíše ano	25,1 %	37,9 %	32,1 %
spíše ne	31,2 %	41,4 %	17,9 %
rozhodně ne	31,2 %	3,5 %	7,1 %

Graf č. 15 Názory respondentů obou pohlaví podle věkové kategorie na tvrzení, že být ženou v domácnosti je právě tak smysluplné jako pracovat za mzdu

Tabulka č. 15 Rozdělení respondentů podle pohlaví a místa bydliště

MUŽI	vesnice	město	velkoměsto
rozhodně ano	53,8 %	27,8 %	33,3 %
spíše ano	15,4 %	38,9 %	22,2 %
spíše ne	15,4 %	22,2 %	26 %
rozhodně ne	15,4 %	11,1 %	18,5 %

ŽENY	vesnice	město	velkoměsto
rozhodně ano	35,7 %	29,4 %	21,4 %
spíše ano	42,9 %	23,5 %	35,7 %
spíše ne	14,3 %	35,3 %	33,3 %
rozhodně ne	7,1 %	11,8 %	9,6 %

Z celkového počtu 58 mužů jich odpovědělo:

- z vesnice: rozhodně ano 7 (53,8 %), spíše ano 2 (15,4 %), spíše ne 2 (15,4 %) a rozhodně ne 2 (15,4 %)
- z města: rozhodně ano 5 (27,8 %), spíše ano 7 (38,9 %), spíše ne 4 (22,2 %) a rozhodně ne 2 (11,1 %)

- z velkoměsta: rozhodně ano 9 (33,3 %), spíše ano 6 (22,2 %), spíše ne 7 (26 %) a rozhodně ne 5 (18,5 %)

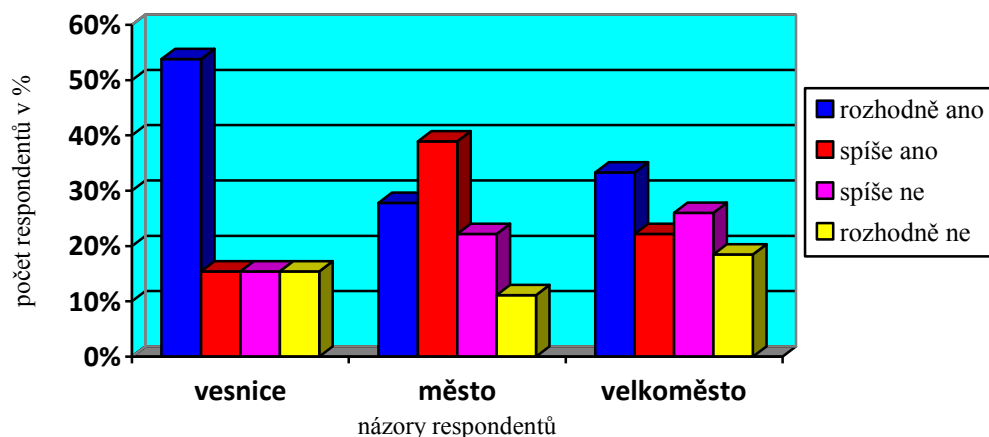
U odpovědi na tuto otázku u mužů z vesnice převládal názor *rozhodně ano a spíše ano*, tj. 69,2 %, názor *spíše ne a rozhodně ne* zastávalo 30,8 %. U mužů z města převládal názor *rozhodně ano a spíše ano* v 66,7 %, názor *spíše ne a rozhodně ne* zastávalo 33,3 %. U mužů z velkoměsta převládal názor *rozhodně ano a spíše ano* v 55,5 %, názor *spíše ne a rozhodně ne* zastávalo 44,5 %.

Z celkového počtu 73 žen jich odpovědělo:

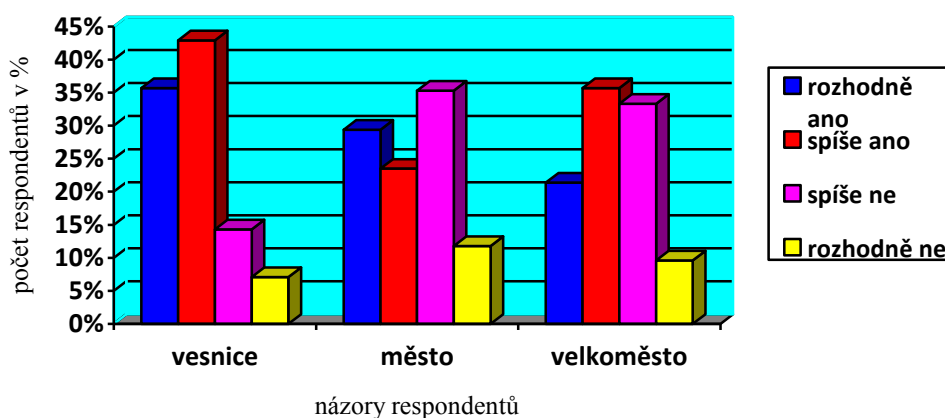
- z vesnice: rozhodně ano 5 (35,7 %), spíše ano 6 (42,9 %), spíše ne (14,3 %) a rozhodně ne 1 (7,1 %)
- z města: rozhodně ano 5 (29,4 %), spíše ano 4 (23,5 %), spíše ne 6 (35,3 %) a rozhodně ne (11,8 %)
- z velkoměsta: rozhodně ano 9 (21,4 %), spíše ano 15 (35,7 %), spíše ne 14 (33,3 %) a rozhodně ne 4 (9,6 %)

U odpovědi na tuto otázku u žen z vesnice převládal názor *rozhodně ano a spíše ano* v 78,6 %, názor *spíše ne a rozhodně ne* zastávalo 21,4 %. U žen z města převládal názor *rozhodně ano a spíše ano* v 52,9 %, názor *spíše ne a rozhodně ne* zastávalo 47,1 %. U žen z velkoměsta převládal názor *rozhodně ano a spíše ano* v 57,1 %, názor *spíše ne a rozhodně ne* zastávalo 42,9 %.

Graf č. 16 Názory mužů podle místa bydliště na tvrzení, že být ženou v domácnosti je právě tak smysluplné jako práce za mzdu

Graf č. 17 Názory žen podle místa bydliště na tvrzení, že být ženou v domácnosti je právě tak smysluplné jako práce za mzdu

U této otázky, zda být ženou v domácnosti je stejně tak smysluplné jako práce za mzdu, se názory mužů a žen neliší. U mužů převládá názor *ano* u 58,6 % a ženy odpověděly *ano* v 58,9 %. Z uvedených údajů vyplývá, že respondenti bez ohledu na pohlaví hodnotí domácí práci jako smysluplnou.

Podle pohlaví a podle jednotlivých věkových kategorií (20 – 29 let, 30 – 44 let a 45 a více let) výsledky ukázaly, že názory respondentů bez ohledu na pohlaví se v kategorii 20 – 29 let liší od ostatních věkových skupin. U těchto respondentů převládal názor *ne*. Domnívám se, že z této odpovědi vyplývá, že mladší věkové skupiny jsou více nakloněny tomu, aby se žena více sebere realizovala v zaměstnání.

Otázka č. 12: Kdo by měl podle vašeho názoru finančně zabezpečovat domácnost – muž, nebo žena?

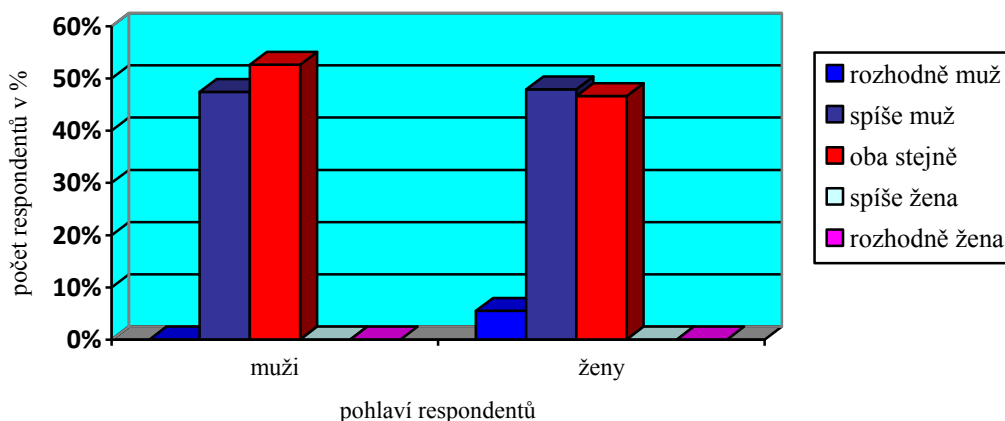
Z celkového počtu 58 mužů odpovědělo: rozhodně muž 0, *spíše muž* 32 (55,2 %), *oba stejně* 26 (44,8 %), *spíše žena* 0 a *jednoznačně žena* 0. Z celkového počtu 73 žen odpovědělo: *rozhodně muž* 4 (5,5 %), *spíše muž* 35 (47,9 %), *oba stejně* 34 (46,6 %), *spíše žena* 0 a *jednoznačně žena* 0.

Tabulka č. 16 Rozdělení respondentů podle pohlaví a věkových kategorií

MUŽI	20 – 29 let	30 – 44 let	45 a více let
rozhodně muž	0 %	0 %	0 %
spíše muž	55,6 %	52,6 %	57,1 %
oba stejně	44,4 %	47,4 %	42,9 %
spíše žena	0 %	0 %	0 %
rozhodně žena	0 %	0 %	0 %

ŽENY	20 – 29 let	30 – 44 let	45 a více let
rozhodně muž	0 %	0 %	14,4 %
spíše muž	37,5 %	58,6 %	42,8 %
oba stejně	62,5 %	41,4 %	42,8 %
spíše žena	0 %	0 %	0 %
rozhodně žena	0 %	0 %	0 %

Graf č. 18 Názory respondentů podle pohlaví na otázku, kdo by měl finančně zabezpečovat domácnost

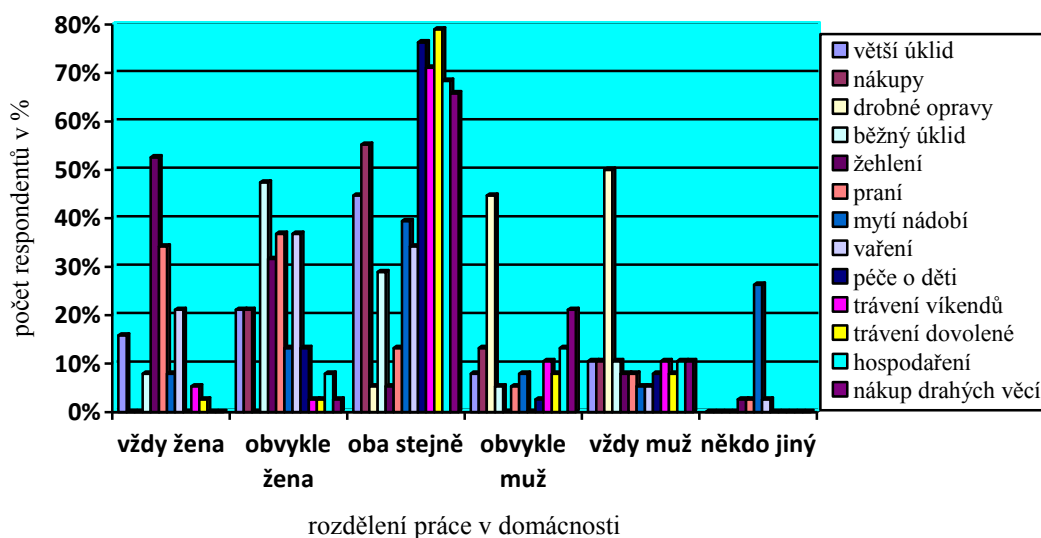
Z průzkumu vyplývá, že obě pohlaví při finančním zabezpečování rodiny upřednostňují muže nebo spravedlivé rozdělení mezi muže a ženu. Domnívám se, že to znamená odklon od tradičního modelu, kdy živitel rodiny je jen muž.

Otázka č. 13: Jaké práce ve vaší domácnosti vykonává muž a jaké žena?

Tabulka č. 17: Rozdělení domácí práce z pohledu mužů

	vždy žena	obv. žena	oba stejně	obv. muž	vždy muž	někdo jiný
větší úklid	15,8%	21,1 %	44,7 %	7,9 %	10,5 %	0 %
nákupy	0 %	21,1 %	55,2 %	13,2 %	10,5 %	0 %
drobné opravy	0 %	0 %	5,3 %	44,7 %	50 %	0 %
běžný úklid	7,9 %	47,4 %	28,9 %	5,3 %	10,5 %	0 %
žehlení	52,6 %	31,6 %	5,3 %	0 %	7,9 %	2,6 %
praní	34,2 %	36,8 %	13,2 %	5,3 %	7,9 %	2,6 %
mytí nádobí	7,9 %	13,2 %	39,4 %	7,9 %	5,3 %	26,3 %
vaření	21,1 %	36,8 %	34,2 %	0 %	5,3 %	2,6 %
péče o děti	0 %	13,2 %	76,3 %	2,6 %	7,9 %	0 %
trávení víkendů	5,3 %	2,6 %	71,1 %	10,5 %	10,5 %	0 %
trávení dovolené	2,6 %	2,6 %	79 %	7,9 %	7,9 %	0 %
hospodaření s penězi	0 %	7,9 %	68,4 %	13,2 %	10,5 %	0 %
nákup drahých věcí	0 %	2,6 %	65,8 %	21,1 %	10,5 %	0 %

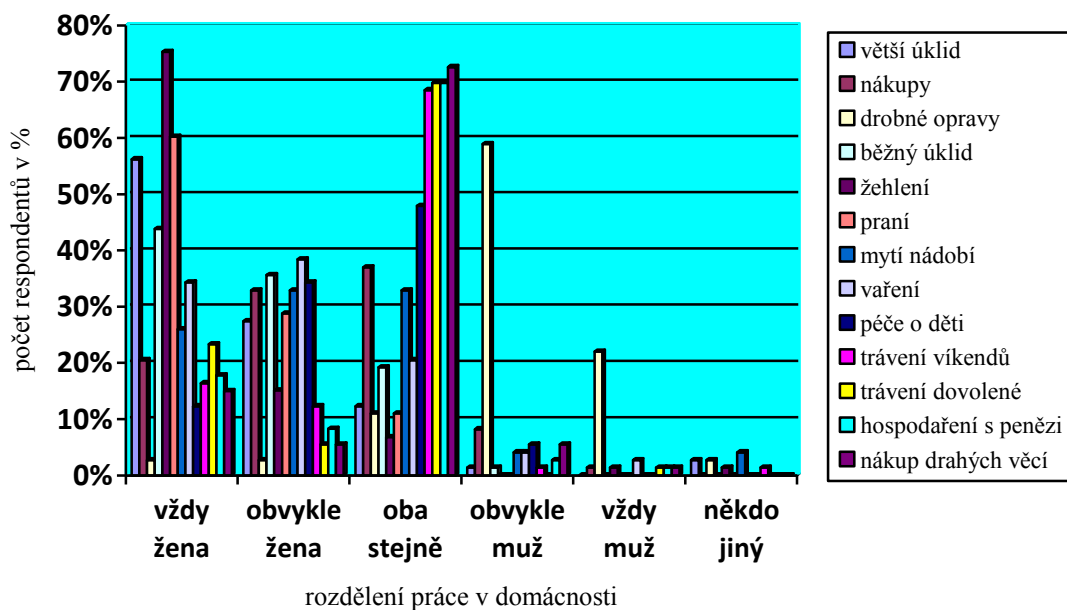
Graf č. 19 Rozdělení domácích prací z pohledu mužů

Tabulka č. 18: Rozdělení domácí práce z pohledu žen

	vždy žena	obv. žena	oba stejně	obv. muž	vždy muž	někdo jiný
větší úklid	56,2 %	27,4 %	12,3 %	1,4 %	0 %	2,7 %
nákupy	20,5 %	32,9 %	37 %	8,2 %	1,4 %	0 %
drobné opravy	2,7 %	2,7 %	11 %	58,9 %	22 %	2,7 %
běžný úklid	43,8 %	35,6 %	19,2 %	1,4 %	0 %	0 %
žehlení	75,3 %	15,1 %	6,8 %	0 %	1,4 %	1,4 %
praní	60,2 %	28,8 %	11 %	0 %	0 %	0 %
mytí nádobí	26 %	32,9 %	32,9 %	4,1 %	0 %	4,1 %
vaření	34,3 %	38,4 %	20,5 %	4,1 %	2,7 %	0 %
péče o děti	12,3 %	34,3 %	47,9 %	5,5 %	0 %	0 %
trávení víkendů	16,4 %	12,3 %	68,5 %	1,4 %	0 %	1,4 %
trávení dovolené	23,3 %	5,5 %	69,8 %	0 %	1,4 %	0 %
hospodaření s penězi	17,8 %	8,3 %	69,8 %	2,7 %	1,4 %	0 %
nákup drahých věcí	15 %	5,5 %	72,6 %	5,5 %	1,4 %	0 %

Graf č. 20 Rozdělení domácí práce z pohledu žen

Tabulka č. 19 Porovnání nejčastějších názorů v odpovědích mužů a žen vyjádřených v % z celkového počtu 58 mužů a 73 žen

dělba práce v domácnosti	muži	%	ženy	%
zajišťuje běžné nákupy	oba stejně nebo společně	55,2	oba stejně nebo společně	37
zajišťuje úklid domácnosti	<i>oba stejně nebo společně</i>	44,7	<i>vždy žena</i>	56,2
žehlí	vždy žena	52,6	vždy žena	75,3
pere	<i>obvykle žena</i>	36,8	<i>vždy žena</i>	60,3
myje nádobí	oba stejně nebo společně	39,4	oba stejně nebo společně	32,9
vaří	obvykle žena	36,8	obvykle žena	38,4
provádí běžné opravy	<i>Vždy muž</i>	50	<i>obvykle muž</i>	58,9
pečuje o děti	oba stejně nebo společně	76,3	oba stejně nebo společně	47,9
rozhoduje o způsobu trávení víkendů	oba stejně nebo společně	71,1	oba stejně nebo společně	68,5
rozhoduje o způsobu trávení dovolené	oba stejně nebo společně	79	oba stejně nebo společně	69,8
rozhoduje o běžném hospodaření s penězi	oba stejně nebo společně	68,4	oba stejně nebo společně	69,8
rozhoduje o nákupu drahých věcí	oba stejně nebo společně	65,8	oba stejně nebo společně	72,6

Z předcházejícího přehledu vyplývá, že v názoru na to, *kdo zajišťuje úklid domácnosti*, se respondenti liší. Muži si ve 44,7 % myslí, že se na této domácí práci podílejí *oba stejnou měrou*, ženy jsou z 56,2 % přesvědčeny, že úklid zajišťuje *vždy žena*. Jiné názory vyvolává u respondentů také otázka, kdo pere. Muži odpověděli: *obvykle žena* (36,8 %), ženy reagovaly, že *vždy žena* (60,3 %). Respondenti se rovněž neshodují v názoru, kdo zajišťuje běžné opravy. Muži si z 50 % myslí, že *vždy muž*, 58,9 % žen odpovědělo, že *obvykle muž*. Z uvedených údajů je patrný rozpor v tom, jak svoji práci v domácnosti hodnotí ženy a jak svoji práci vidí muži. Muži však vyjadřují názor, že se na domácích pracích podílejí více, než si myslí ženy. Obě pohlaví se shodnou na tom, že důležitá rozhodování týkající se rodiny dělají manželé nebo partneři většinou společně. Výsledky také ukazují, že mužům stále více záleží na tom, aby se podíleli na výchově dětí.

3.2 Interpretace průzkumu a shrnutí výsledků

Průzkumu, který se týkal zjišťování toho, jakou roli v současné domácnosti zastávají muž a žena a zda stále přetrvává tradiční rozdělení rolí v rodině, se muži zúčastňovali převážně s velkou nedůvěrou a neochotou. Naopak ženy se do něho zapojily velmi rády. Proto se také liší vzorek počtu mužů a žen. Zúčastnili se ho muži a ženy z vesnic, měst i velkoměst s různým stupněm vzdělání a různého věku.

Hypotéza č. 1

Předpokládám, že více než 50 % respondentů ve věku 20 – 29 let se bude odklánět od tradičního rozdělení rolí mezi mužem a ženou v rodině.

Hypotéza se v průzkumu **nepotvrdila u mužů**. Pouze 1/2 mužů nejmladší věkové kategorie se odklání od tradičního rodinného modelu, kdy muž vystupuje jako živitel rodiny a žena jako pečovatelka o domácnost. Ale všichni se shodují, že by muž měl své ženě pomoci sladit její pracovní život s péčí o rodinu. Více než 2/3 z nich mají zájem se zapojit do péče o dítě více, než je tomu v současné rodině. Hypotéza se **potvrdila u žen** nejmladší věkové kategorie, kdy naprostá většina z nich se od tradičního modelu odklání. Tento nesoulad bych vysvětlila tím, že většina respondentů této věkové kategorie ještě rodinu nezaložila, a proto na otázky v dotaznících odpovídala spíše na základě svých představ a přání než reálných zkušeností.

Rozdíl se objevuje u mužů a žen ve věku 20 – 29 let u položené otázky, která se týká množství času věnovaného domácím pracím. Většina mužů se domácím pracím nevěnuje vůbec, většina žen se pak domácím pracím věnuje 1 – 2 hodiny denně. Zde se projevuje tradiční rozdělení rolí v rodině.

Hypotéza č. 2

Předpokládám, že více než 40 % mužů s vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním bude nakloněno spravedlivějšímu rozdělení práce v domácnosti.

Hypotéza se v mém průzkumu **nepotvrdila**. Muži s vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním se do domácích prací zapojují daleko méně než muži

se středoškolským vzděláním nebo vyučením. Více než polovina mužů s vysokoškolským vzděláním se domácím pracím nevěnuje vůbec. Ale více než 3/4 z nich jsou přesvědčeny, že by se dovedly postarat o dítě stejně dobře jako žena.

Hypotéza č. 3

Předpokládám, že respondenti žijící na vesnici se budou více držet tradičního modelu než respondenti žijící ve městech či velkoměstech.

Hypotéza se **potvrdila u mužů**. Více než polovina mužů z vesnic se přiklání k názoru, že muž je živitel rodiny a žena má pečovat o domácnost. Tento názor však nesdílí více než polovina mužů z města a 3/4 mužů z velkoměsta. Hypotéza se **nepotvrdila u žen**. Více než polovina žen z vesnic nesouhlasí s názorem, že muž je živitel rodiny a žena má pečovat o domácnost. Nesouhlas vyjádřily také ženy z města, a to více než 3/4, a ženy z velkoměsta naprostou většinou.

Hypotéza č. 4

Předpokládám, že muži neradi opouštějí stávající model fungování rodiny, a tudíž jen velmi neradi poskytují ženám více prostoru pro jejich seberealizaci a relaxaci.

Hypotéza se **nepotvrdila**. Z mého průzkumu vyplývá, že respondenti obou pohlaví si jsou vědomi, že domácí práce je třeba dělit tak, aby muž i žena měli dostatek volného času pro seberealizaci a relaxaci. Rozpor ale nastává při vyhodnocování, kolik a jakou domácí práci vykonávají muži a ženy. Muži svoji práci v domácnosti spíše nadhodnocují a přikládají jí větší význam. Myslím si, že chtějí dát ženám větší prostor, ale nesmí to příliš zasahovat do jejich „pohodlí“. Tento rozpor se objevuje hlavně u otázky, kdo zajišťuje úklid domácnosti. Muži odpověděli: *oba stejně nebo společně*, naopak ženy odpověděly: *vždy žena*. Z přehledu domácích prací vyplývá, že se muži snaží vykovávat určité domácí práce, ale hlavní břímě domácnosti stále leží na ženách, bez ohledu na to, jaké je jejich vzdělání nebo místo bydliště. Muži zajišťují různé opravy v domácnosti, chodí na nákupy, myjí nádobí, ale vaření, a hlavně žehlení stále zůstávají doménou

žen. Podobný nesoulad panuje v názoru, jak se podílejí na péči o děti. Zatím co 3/4 mužů si myslí, že se o ně starají *oba stejně*, zastává tento názor jen necelá 1/2 žen. V otázkách týkajících se větších výdajů, trávení víkendů a dovolené již rozhodují oba stejnou měrou.

Domnívám se, že z mého průzkumu vyplynulo, že role mužů a žen ve společnosti se mění. Ale stále zůstává mnoho oblastí, kde genderové stereotypy přetrvávají.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem snažila posoudit genderové stereotypy v dnešní společnosti, jejich vývoj, a to, jak tyto vytvořené vzorce chování ovlivňují životy žen a mužů jak v soukromé, tak společenské sféře. Postupná změna tradičních genderových stereotypů je jedním z úkolů sociální pedagogiky, kterými se tento obor zabývá. Poznatky, které sociální pedagogika postupně získává, se dají využít i v oblasti genderových nerovností, a to při jejich odstraňování, a jsou velkým přínosem pro přizpůsobování se člověka současné kulturní společnosti. Stávající zažitá vzorce maskulinního a feminního chování jsou založené na specifickém rozdělení moci mezi sférou veřejnou a soukromou. V soukromé, tedy i emocionální, sféře jsou často také muži svázáni společenskými konvencemi, které se projevují v rozhodování soudů, komu svěří při rozvodu dítě do péče. Naopak ve veřejné sféře jsou často znevýhodněny právě ženy, které nedosahují takové výše odměn jako muži, na žebříčku kariérního postupu nedosáhnou tak často na vyšší posty jako muži apod. Většina žen totiž stále pracuje na dva úvazky, na ten domácí (soukromý) a pracovní (společenský).

Mladí lidé si často uvědomují rozdíly a status, který domácí práce přináší jejich matkám, a v některých případech rozložení moci v rodině kritizují. Sami model tradičního rozdělení rolí v rodině nepřejímají a snaží se hledat cesty jiným směrem. Cílem praktické části mé bakalářské práce bylo potvrdit či vyvrátit tyto tendence u mladých lidí. Také mě zajímala spojitost tradičních myšlenek s dosaženým vzděláním, a hlavně s místem bydliště oslovených respondentů. V první hypotéze jsem předpokládala, že více než 50 % respondentů nejmladší věkové kategorie se bude odklánět od tradice. Tato hypotéza se v mém průzkumu nepotvrdila u mužů, kteří se sice odklánějí od tradičního rozdělení rolí, ale tento odklon nedosahuje výše uvedených procent. U žen se hypotéza potvrdila. Domnívám se, že s posunem věkové hranice, kdy mladí lidé uzavírají sňatky a zakládají rodiny, se také posunula doba, kdy o otázkách genderových nerovností v domácnosti přemýšlejí. Také můj předpoklad, že vyšší vzdělání bude mít za následek vyšší míru solidarity v domácnosti, se nepotvrdil. Naopak s vyšším vzděláním míra solidarity klesá. Moje domněnka, že respondenti žijící na vesnici se budou více držet tradičních rolí, se potvrdila pouze u mužů nejstarší věkové kategorie. U ostatních respondentů se tato teorie nepotvrdila.

Z mého malého průzkumu tedy vyplývá, že se stanovené hypotézy vesměs nepotvrdily, až na uvedené výjimky. Domnívám se, že odpovědi respondentů nebyly vždy relevantní a jednalo se často o vyjádření jejich přání a nikoli realitu. Také jsem si všimla, že muži často nadhodnocují svoji úlohu v domácnosti, tzn., že času strávenému domácí prací, připisují delší časový úsek, než uvádějí ženy. Jsem si vědoma, že můj průzkum má řadu nedostatků, ať už se jedná o menší vzorek mužů než žen nebo menší množství respondentů v nejmladší věkové kategorii, což také více méně mohlo ovlivnit výsledek mého dotazníkového šetření. Ani vzorek oslovených respondentů není příliš široký v kontextu sociálního rozložení obyvatel v naší společnosti.

Přese všechna tato uvedená úskalí se domnívám, že průzkum byl velmi zajímavou sondou do života mužů a žen v naší společnosti. Rozhodně alespoň způsobil, že respondenti o položených otázkách velmi živě diskutovali a snažili se různými argumenty obhájit svou „pravdu“.

Jsem přesvědčena, že by se moje bakalářská práce dala ještě rozvinout, např. v otázce genderových stereotypů na pracovišti, rozpracovat názory mužů a žen, kteří se vymykají zažitým předsudkům ve společnosti. Velmi zajímavé jsou názory žen, které pracují v typicky mužských profesích, nebo naopak mužů, jak se vypořádávají s prací a reakcí okolí v typicky ženských profesích. Za pozornost stojí i muži, kteří se rozhodli přese všechny společenské překážky zůstat se svým dítětem na „mateřské dovolené“, a narušit tak myšlení tradiční společnosti. Téma genderových stereotypů a nerovností je velmi široké, zajímavé a také aktuální.

Resumé

Předmětem bakalářské práce jsou genderové stereotypy a rozdělení domácích prací v současném manželství. Práce je rozdělena do dvou bloků, na část teoretickou a část praktickou.

První kapitola teoretické části je věnována historii feminizmu ve světě, tomu, jak tento směr ovlivnil rozvoj pokrokových myšlenek v českých zemích, a dotýká se také současných směrů feministických teorií.

Druhá kapitola definuje základní pojmy gender a genderová socializace a jejich propojení se stereotypy v současné společnosti a ukazuje, jaký dopad má zažitá tradiční rozdělení rolí v partnerských vztazích a rodině na fungování manželství či partnerství.

Třetí kapitola popisuje vývoj české rodiny v průběhu staletí. Podrobněji se snaží nastínit vliv politické změny v roce 1989 na další směr, kterým se partnerské soužití vydalo. Pokusila jsem se předejít možnosti slučitelnosti rodinné a profesní role žen v současné společnosti. Také jsem se zamyslela nad participací žen a mužů na domácích pracích.

V praktické části jsem realizovala malý průzkum zaměřený na dělbu práce v domácnosti mezi mužem a ženou. Cílem tohoto průzkumu je zjistit postoje obou pohlaví různého věkového rozpětí, s odlišným místem bydliště a různým stupněm vzdělání k tradičnímu náhledu na mužské a ženské role v současném partnerském soužití. V závěru jsem získané poznatky vyhodnotila a porovnála se stanovenými hypotézami.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá genderovými stereotypy a rozdělením domácích prací v současném manželství. Tvoří jí dvě části – teoretická a praktická. Teoretická část je věnována historii feminismu ve světě a v českých zemích, definuje základní pojmy gender a genderová socializace. Zaměřuje se na posouzení genderových stereotypů v dnešní společnosti a v současném partnerském soužití. Popisuje vývoj české rodiny do současnosti a snaží se ukázat možnosti slučitelnosti rodinné a profesní role současných žen. Analyzuje způsob participace mužů a žen na domácích pracích.

Cílem praktické části bylo ověření hypotéz, které se zaměřovaly na zjišťování, jakou roli v současném manželství (partnerství) zastávají muž a žena a zda přetrvává tradiční rozdělení rolí. Směřovaly k posouzení, jakým způsobem se muži a ženy podílejí na práci v domácnosti. V závěru jsou získané poznatky vyhodnoceny a posouzeny.

Klíčová slova

Feminismus – gender – genderová socializace – stereotypy – role mužů – role žen – rodina – partnerské vztahy – sladování – domácí práce

Annotation

This bachelor work is devoted to gender stereotypes and division of labour in housework in today's marriage. It consists of two parts – theoretical and practical. The theoretical one deals with history of feminism in the world and in the Czech countries, defines basic terms of gender and gender socialization. It focuses on assessment of gender stereotypes in today's society and today's partnership. It describes development of a Czech family till today and tries to show possibilities of connecting family and professional roles of today's women. It analyzes the mode of participation of men and women in daily housework.

The practical part of this work was aimed at proving hypotheses trying to disclose the man's and woman's role in today's marriage (partnership) and whether traditional division of roles still persists. The aim was to assess how men and women share daily housework. Conclusion shows the gained and assessed results.

Key words

Feminism – gender – gender socialization – stereotypes – men's role – women's role – family – partnership – tuning – housework

Seznam použité literatury

Knižní publikace

FORMÁNKOVÁ, L., RYTÍŘOVÁ, K.: *ABC feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004. 232 s. ISBN 80-903228-3-2.

KARSTEN, H.: *Ženy - muži*. Praha: Portál, 2006. 183 s. ISBN 80-7367-145-X.

KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V.: *Člověk - prostředí - výchova*. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2.

MARKSOVÁ-TOMINOVÁ, M.: *Rodina a práce - jak je sladit a nezbláznit se*. Praha: Portál, 2009. 157 s. ISBN 978-80-7367-615-5.

MATOUŠEK, O.: *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon, 1993. 124 s. ISBN 80-901424-7-8.

PERNEROVÁ, A. R.: *Tabu v rodinné komunikaci: o čem se v rodinách nemluví, ač by to bylo užitečné*. Praha: Portál, 2000. 161 s. ISBN 80-7178-363-3.

RENZETTI, C. M.: *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003. 642 s. ISBN 80-246-0525-2.

Periodika

BARTOŠOVÁ, M.: Věřící singles ve světle měnících se forem praktikování víry a individualizace ve sféře náboženství. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2006. č. 1. Sociologický ústav AV ČR. ISSN 1213-0028.

BIERZOVÁ, J.: Rozdělení domácích prací v rodinách s dětmi. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2006. č. 1. Sociologický ústav AV ČR. ISSN 1213-0028.

BUČKOVÁ, M.: Firemních školek pozvolna přibývá. *Mladá fronta Dnes*. 4. listopadu 2010.

DUDOVÁ, R.: Rozporuplné diskursy otcovství. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2006. č. 2. Sociologický ústav AV ČR. ISSN 1213-0028.

HAŠKOVÁ, H.; KŘÍŽKOVÁ, A.: Rovné příležitosti, Možnosti skloubení práce a rodiny v životě žen. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2002. č. 2–3. Sociologický ústav AV ČR. ISSN 1213-0028.

HORÁKOVÁ, K.: Zpátky k plotně. *Marie Claire*. 2009, č. 4. Sanoma Media Praha. ISSN 1803-0424.

KAMPICHLER, M.: Reflexe k tématu genderových studií na pozadí feministického rozvoje. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2006. č. 2. Sociologický ústav AV ČR. ISSN 1213-0028

KŘÍŽKOVÁ, A.: Základní formy flexibility na českém trhu práce a pracovní podmínky žen. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2003. č. 1–2. Sociologický ústav AV ČR. ISSN 1213-0028.

LINKOVÁ, M.: Gender v sociologii. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2000, č. 4. Sociologický ústav AV ČR. ISSN 1213-0028.

RADIMSKÁ, R.: Genderové nerovnosti na trhu práce. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2002. č. 1-3 . Sociologický ústav AV ČR. ISSN 1213-0028.

TICHÁ, E.: Dámy, musíme si pomáhat. *Ona Dnes*. 3. května 2010, č. 18.

WALLEROVÁ, R.: Vystřídal byste ženu u dítěte. *Mladá fronta Dnes*. 28. dubna 2010.

Internetové zdroje

Femin.blog.cz [online]. 19. srpna 2008 [cit. 2010-10-24]. Historie feminizmu. Dostupné z www: <femin.blog.cz>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 19. listopadu 2008 [cit. 2010-11-07]. Prorodinný balíček. Dostupné z www: <mpsv.cz>.

Novinky.cz [online]. 10. března 2008, [cit. 2010-03-12]. Muži prý uklízejí v domácnosti, aby si užili více sexu. Dostupné z www: <novinky.cz>

Ženská práva jsou lidská práva [online]. 2005 [cit. 2010-10-24]. Historie feminizmu. Dostupné z www: <zenskaprava.ecn.cz>.

Gender, rovné příležitosti, výzkum [online]. 28. července 2007, č. 2, [cit. 2011-01-30]. Dynamika domácích prací z globálního hlediska. Dostupné z www: <genderonline.cz>. ISSN 1213-0028.

Seznam příloh

Příloha č. 1

Vzor vlastního dotazníku

Dotazník

Vážené dámy a pánové, jmenuji se Kateřina Schinerová a studuji Univerzitu Tomáše Bati, Fakultu Humanitních studií, Institut mezioborových studií Brno. Obracím se na Vás s prosbou o spolupráci. Tento dotazník je součástí mé bakalářské práce na téma Genderové stereotypy a rozdělení domácích prací v současném manželství. Dotazník je anonymní a získaná data budou použita pouze k uvedenému účelu.

Přečtěte si, prosím, následující otázky a doplňte nebo zaškrtněte míru svého souhlasu/nesouhlasu s ním:

1. Označte prosím Vaše pohlaví

- Muž
- Žena

2. Věková kategorie

- 20 – 29
- 30 – 44
- 45 a více

3. Rodinný stav

- Svobodný/á
- Ženatý/vdaná
- Rozvedený/á
- Druh/družky

4. Nejvyšší ukončené vzdělání

- Základní
- Vyučení, střední bez maturity
- Středoškolské
- Vyšší odborné
- Vysokoškolské

5. Kde žijete?

- vesnice
- malé město
- větší město
- velkoměsto

6. Souhlasíte s tvrzením, že muž je živitel rodiny a žena má pouze pečovat o domácnost a děti?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

7. Domníváte se, že by se muž měl více podílet na výchově dětí než je tomu v současnosti?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodne ne

8. Kolik hodin denně se věnujete domácím pracím?

- vůbec se nevěnuji
- 1 - 2 hodiny
- 3 – 4 hodiny
- 5 - 6 hodin
- 7 a více hodin

9. Myslíte si, že by měl muž pomoci své ženě sladit její pracovní život s péčí o rodinu?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

10. Souhlasíte s tvrzením, že otec dovede pečovat o dítě stejně dobře jako matka?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

11. Souhlasíte s tvrzením, že být ženou v domácnosti je právě tak smysluplné jako práce za mzdu?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

12. Kdo by měl podle vašeho názoru finančně zabezpečovat domácnost – muž nebo žena?

- Rozhodně muž
- Spíše muž
- Oba stejně
- Spíše žena
- Jednoznačně žena

13. Jaké práce ve vaší domácnosti vykonává muž a jaké žena?

Vyberte a do textových polí doplňte jednu z následujících variant (od jedné do šesti):

Stupnice:

- 1. Vždy žena*
- 2. Obvykle žena*
- 3. Oba stejně nebo společně*
- 4. Obvykle muž*
- 5. Vždy muž*
- 6. někdo jiný*

a) větší úklid

- b) nákupy
- c) drobné opravy
- d) běžný úklid
- e) žehlení
- f) praní
- g) mytí nádobí
- h) vaření
- i) péče o děti
- j) rozhoduje o způsobu trávení víkendů
- k) rozhoduje o způsobu trávení dovolené
- l) rozhoduje o běžném hospodaření s penězi
- m) rozhoduje o nákupu drahých věcí

Děkuji za Váš čas, který jste věnovali vyplňování tohoto dotazníku.